

ཁོར་ཕུག་ཉམས་རྒྱུད་ཀྱི་ གནད་དོན་སྐྱེད་བཀའ་

འཇིགས་མེད་སྒོ་གྲོས།

༢༠༡༥ལོ་ཟླ་༥་ཚེས་༥ ལ་བོད་ཡུལ་སྐྱེ་ཁམས་ཐེབས་ཅུ་ཚོགས་པས་སྒྲེལ།

༄༅།ཁོར་ཕུག་ཉམས་རྒྱུད་ཀྱི་གནད་དོན་སྒྲུབ་པ།

མཐོན་པོ་གངས་ཀྱི་རུས་པ་བཞུ་གྱུར་ཅིང་།།
དམའ་མོ་ཆབ་ཀྱི་བྱངས་ཁྲག་སྐམ་གྱུར་ཏེ།།
ན་འདམ་སྤང་ཤ་ཚལ་པར་འཐོར་བཞིན་པའི།།
མ་ཕུམ་གངས་རིའི་བཀོད་པ་འདི་ལ་གཟིགས།།

༡ བོད་སྐམ་ན། མེ་ཤི་ཡ་འཆི་བར་འགྱུར།¹

གནམ་གྱི་ནི་དབུས།
ས་ཡི་ནི་དགྱེལ།
སྤིང་གི་ནི་སྤིང་པོ།
གངས་ཀྱི་ནི་ར་བ།
ཚུ་བོ་ཀུན་གྱི་ནི་མགོ་བོ།
རི་མཐོ་ས་གཙང་།
ཕུལ་བཟང་།
ཕྱི་འཛངས་ཤིང་དཔའ་ཅུ་སྟེ།
ཚོས་བཟང་དུ་བྱེད།
རྟ་མགོགས་སུ་འཕེལ་བའི་གནས།²

-ལོ་ངོ་ཆེག་སྤོང་ཉེས་བརྒྱའི་སྟོན་དུ་བྲིས་པའི་བོད་པའི་སྟན་ཚིག་ཅིག ཏུན་ཏོང་ཡིག་རྟེང་།

འདི་ནི་ལོ་ངོ་ ༡༩༠༠ ལྷག་གི་སྟོན་དུ་བྲིས་པའི་བོད་ཀྱི་སྟོང་བརྒྱད་ཀྱི་རང་བཞིན་བརྗོད་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་རྟེང་
ཤོས་ཤིག་དང་བོད་པའི་སྟན་ཚིག་རིག་པ་རྟེང་ཤོས་ཀྱི་གསུང་ཤིག་ཡིན། སྟན་ཚིག་འདིས་ཆགས་འཛིག་གི་འགྱུར་བ་
རྒྱབ་སྐྱོར་ཞེས་པའི་གནས་བབ་ནང་དུ་སྤྱང་བའི་ད་ལྟའི་བོད་ཀྱི་སྟེ་ཁམས་ཁོར་ཕུག་གི་སྟོན་གཞིའི་ཕྱི་ནང་དུ་

¹ བཞུགས་སྐར་དང་སར་རྟེན་གཞི་བྱས་པའི་བོད་ཀྱི་བྱང་མེད་སྟན་ཚིགས་ཀྱིས་བཞུགས་པའི་འབོད་ཚིག་ཅིག

² Pelliot-Tibetain 1286 ཡིག་ཐེང་ ༣༥། ༡

འཚོ་སྤོང་བྱེད་པའི་རང་ཅག་རྣམས་ལ་ལོ་ངོ་སྤོང་ཚོ་གཅིག་གི་གོང་རོལ་གྱི་བོད་ཀྱི་སྤོང་བཅུད་ཀྱི་མངོས་སྤྱུག་
བཀོད་པ་ཇི་ཅམ་སྟོན་སྤྱུག་པ་ཞིག་ཡིན་པའི་ངང་ཚུལ་ལ་དྲན་གསོ་གཏོང་བཞིན་ཡོད།

བོད་དུ་སྟོན་ཚིག་རིག་པའི་དཔལ་ཡོན་དར་འཕེལ་བྱུང་བའི་དུས་མཚམས་ནས་དུས་རབས་ཉི་ཤུའི་སྤོང་ཚའི་བར་
གྱི་དུས་སྐབས་སུ་སྤོང་བའི་གངས་རི་དང་བསྐྱལ་བའི་སྤྱང་ཚེ། རྩོམ་ངས་ནམ་མཁའ་དང་ཡངས་པའི་སྤང་ཐང་
སོགས་ནི་བོད་པའི་སྟོན་ངག་མཁས་པའི་བསྐྱེད་བྱ་གཅིག་ལྟར་གྱུར་ཅིང་། སངས་རྒྱས་པའི་ཚོས་ལྷགས་ནས་
གསུངས་པའི་ཚད་མཚན་པོའི་བརྗོད་དོན་པལ་ཆེར་མཚན་བྱེད་དུ་བཀོལ་སྤོང་བའི་དཔེ་ཚོས་སྟོན་མེད་པ་དག་
ཀྱང་ཡིན། སྐབས་དེའི་སྟོན་ངག་པ་པལ་ཆེར་འདུས་བྱས་མི་རྟག་པའི་ངང་ཚུལ་ལ་གོ་རྟོགས་གཏོང་བའི་ཐབས་མཁའ་
བའི་ལྟ་སྲུབ་སྤྱོད་ཀྱི་ཀྱང་། ཁོང་ཅག་གི་མངོས་དཔྱོད་རིག་པའི་སྟོན་ཚུལ་ནང་དུ་ནམ་ཡང་སྟོན་མེད་པའི་མངོས་
ཚུལ་རྟོགས་པའི་སྤོང་བཅུད་ཀྱི་བཀོད་པ་འདི་དག་འདི་ལྟར་སྤྱར་སྤྱོད་ཀྱིས་ཞིག་རལ་དུ་འགོ་སྟོན་པའི་སྤོང་
དཔལ་དང་བསམ་ཚུལ་བྱུང་སྤོང་མེད།

དེ་ཡང་ཁོང་ཅག་གིས་རྩོམ་སྤྱང་མ་དང་མ་ཚེན་སྤོང་ར། ཡར་ལྷ་གཤམ་པོ་དང་དག་པ་ཤེལ་རི་སོགས་ཀྱི་གངས་
ཆུ་རྣམས་ལ་སྤོང་བའི་གངས་རི་ཞེས་པའི་བརྗོད་མཚན་དེ། གངས་ཆུ་དེ་དག་སྤོང་བ་ཆགས་ཅམ་ནས་སྤྱབ་
པ་དང་སྤོང་བ་མ་སྤོང་གི་བར་དུ་འགྲུལ་མེད་བརྟན་པོར་གནས་པའི་སྟོན་ཚུལ་བཟུང་ཞིང་། བོད་པའི་དཔལ་ཡོན་
དར་འཕེལ་དང་ཁ་བྱས་ཐབས་མེད་པའི་ཡར་སྤྱང་གཅོང་པོ་དང་རྒྱལ་མོ་རྒྱལ་ཆུ། སེལ་ཁ་བབ་དང་མ་འབྲིའི་སྤྱང་
ཚེན་སོགས་ལ་བསྐྱལ་བའི་གཅོང་ཚེན་ཞེས་བསྐྱལ་བ་ཆགས་ཅམ་ནས་བཞུར་འགོ་བཅུམས་ཤིང་། བསྐྱལ་བ་མ་
སྤོང་གི་བར་རྒྱུ་ཆད་མེད་པའི་ཚུལ་གྱིས་བཞུར་སྤོང་བའི་བསམ་ཚུལ་བཟུང་ཡོད།

བསྐྱལ་བ་མར་ཟད་ལོ་ངོ་སྤོང་ཚོ་འགའ་ཡང་མ་ཕྱིན་པའི་སྤོང་ནས་ཏེ། ད་ནས་བཅིས་པའི་ལོ་ངོ་ཉིས་བརྒྱ་བདུན་
ཅུའི་སྤོང་དུ་མི་དབང་པོ་སྟོན། གངས་རིའི་ར་བས་བསྐྱོར་བའི་ཞིང་ཁམས་སུ། གསུངས་པའི་གངས་རིས་བསྐྱོར་
བའི་ཞིང་ཁམས་འདི་ཉིད་ད་དུས་བྲག་རིའི་ར་བས་བསྐྱོར་བའི་ལུལ་གྱི་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་སྤོང་བའི་ཆགས་འཇིག་
སྤྱར་པོ་ཞིག་གི་ནང་དུ་སྤྱང་བྱེད་ཅིང་། བསྐྱལ་བའི་གཅོང་ཚེན་ཁག་གི་བཞུར་རྒྱུ་སྟོན་མོ་མཐའ་ཡི་རྒྱ་མཚོར་
འབྱོར་མིན་གྱི་ཉེན་ཚབས་ཤིག་གི་ནང་དུ་སྤྱང་ཡོད། དེས་ན་ད་ལྟོ་མཚོ་སྤོང་བཅུད་ཀྱི་བཀོད་པ་ནི་བསྤོང་
དབྱངས་སྟོན་ཚིག་གི་བརྗོད་དོན་ནས་ཉེན་ཚབས་རང་བཞིན་བརྗོད་པའི་ཚོམ་ཡིག་གི་བརྗོད་དོན་དུ་འགྱུར་སྤོང་
ཡོང་བཞིན་ཡོད་དེ། ༢༠༠༧ ལོར་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱི་གནམ་གཤིས་འགྱུར་སྤོང་གི་སྟོན་ཚུལ་ལོད་པའི་
Intergovernmental Panel on Climate Change]ཀྱིས་བཏོན་པའི་ཤོག་ལྗེབས་ ༢༠༠༠ ལྷག་ཡོད་པའི་
གནམ་གཤིས་འགྱུར་སྤོང་གི་སྟོན་ཚུལ་ལོད་པའི་སྤོང་ལོ་ ༢༠༢༥ ཚུན་ཆད་ཀྱི་དུས་ལུན་ནང་ལ་ཨེ་ཤི་ཡའི་གངས་

³ སྤོང་དོན་རྒྱལ་རབས། ༡༩༩༩ ལོར་བར་བསྐྱེད་བྱས་པའི་བར་ཐངས་གསུངས་པའི་སྟོན་ཚུལ་དང་པོའི་ལྗེབ་ ༥༥༥།

འབྲུག་ནུ་མཐུ་བ་བྱུང་སྟོང་ས་སྤུ་འགོ་སྤོང་པའི་ཉེན་བརྒྱུ་བྱུང་ཡོད་པ་དང་། རྒྱ་ནག་རྒྱལ་ནང་གི་གནམ་གཤིས་
འགྱུར་ཕྱོགས་སྤོང་གི་ཚན་རིག་པ་ཁག་གིས་ཀྱང་སྤྱི་ལོ་ ༢༠༥༠ ཚུན་ཚད་ལ་བོད་ཀྱི་འབྲུག་སོམ་གྱི་བརྒྱ་ཆ་ ༤༠%
ཅམ་བྱུང་སྟོང་ས་སྤུ་འགོ་རྒྱུ་ལྷན་ཐོ་བཏོན་ཡོད།⁵

བོད་མཐོ་སྐང་དེ་རྒྱ་ཁྱོན་སྤྱི་ལེ་གྲུ་བཞི་མ་[km²] ༡༠༥,༠༠༠ ཅམ་གྱི་ས་ཁྱོན་ལ་བྱུང་བའི་འབྲུག་སོམ་གྱི་ཚོགས་
༤༥,༠༠༠ ལྷག་གིས་གྲུབ་པའི་གངས་འབྲུག་ཆེས་མང་བའི་ཡུལ་གྲུ་ཞིག་ཡིན་པའི་ཆ་ནས་ཨེ་ཤི་ཡའི་རྒྱ་མཚོ་
དང་གོ་ལའི་སྤེ་མོ་གསུམ་པ།⁶ ཨེ་ཤི་ཡའི་འབྲུག་སྐྱམ་[Icebox of Asia]⁸ ཨེ་ཤི་ཡའི་རྒྱ་གཙང་དངུལ་
འཛུལ་[Asia's Freshwater Bank Account]⁹ སོགས་ཀྱི་ཐ་སྐད་དང་དོན་འཛིན་བྱེད་སྒོལ་བྱུང་བ་དོན་
དངོས་དང་མཐུན་པ་ཡིན། འོན་ཀྱང་མཐོ་སྐང་འབྲུག་ཚོགས་ཀྱི་བྱུང་ཚད་ཆེས་ལྷོ་ཞིང་ཁོང་ལ་བའི་འབབ་ཚད་
བྱི་ཆག་གིས་གངས་འབྲུག་ལ་ཁ་སྤོན་བསྐྱར་གསོ་ཡོང་ཚད་ཤིན་ཏུ་དལ་བར་བརྟེན་གོང་གསལ་མཉམ་འབྲེལ་
རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་སྐྱོན་ཐོ་ལྷན་ལོ་ངོ་གསུམ་བརྒྱ་ལྷག་གི་དུས་ཡུན་ནམ་ཡང་ན་ལོ་ངོ་བརྒྱའི་¹⁰ རང་ཚུད་
དུ་བྱུང་སྟོང་ས་སྤུ་འགོ་སྤོང་པའི་ཚོད་དཔག་ཉེན་བརྒྱུ་དེ་དངོས་ཡོད་གནས་ཚུལ་དུ་འགྱུར་སྤོང་པའི་གནས་བབ་
ཆེན་པོ་ལྷན་ཡོད།

དེ་ལྟར་ས་གཞི་རིམ་མའི་ཐོག་འབྲུག་སོམ་མང་ཤོས་ཀྱི་ས་ཁྱུལ་ཡིན་¹¹ ཞིང་རྒྱ་ཁྱོན་ལ་སྤྱི་ལེ་གྲུ་བཞི་མ་
༡༠༥,༠༠༠ གི་ས་ཁྱོན་ལ་བྱུང་བའི་མཐོ་སྐང་འབྲུག་སོམ་གྱི་འཛུལ་རྟེན་ཏེ། ལྷོ་ཕྱོགས་ནས་མཐོ་ལ་བརྒྱུད་པའི་ཉི་
མ་ལ་ཡའི་གངས་རིས་བསྐྱར་ཅིང་། བྱང་ཕྱོགས་ནས་ཁུ་རུ་རི་རྒྱུད། ལུབ་ཕྱོགས་ནས་ཉིན་དུ་ཀུཤ་དང་པ་མིར་རི་
རྒྱུད་བཅས་ཀྱིས་བསྐྱར་བའི་ས་མཐོའི་གངས་འབྲུག་གི་བཀོད་པ་འདི་ཉིད་གནམ་གཤིས་འགྱུར་ཕྱོགས་ཀྱི་ཕྱགས་
རྒྱུན་འོག་ནས་བྱུང་སྟོང་ས་སྤུ་འགོ་བཞེན་པ་ཅམ་མ་ཟེད། རྒྱ་ཁྱོན་ལ་སྤྱི་ལེ་གྲུ་བཞི་མ་ས་ཡ་ ༡.༣ རས་ས་ཡ་ ༡.༤

⁴ Kishan Khoday, Climate Change and the Right to Development. Himalayan Clacial Melting and the Future of Development on the Tibetan Plateau, UNDP, May 7, 2007
⁵ Larmer, "The Big Melt."
⁶ Walter Immerzeel, Jetse Stoorvogel and John Antle, *Can Payments for ecosystem services secure the water tower of Tibet?* Agricultural systems 96[2008] 52-63
⁷ Jane Q., China: *The third pole: Climate change is coming fast and furious to the Tibetan plateau*, naturenews, Published online July 23, 2008
⁸ Michael Buckley, *Meltdown in Tibet: China's reckless destruction of ecosystems from the highlands of Tibet to the deltas of Asia*.
⁹ Lonnie Thompson, glaciologist at Ohio State University.
¹⁰ Clifford Coonan, *Global warming: Tibet's lofty glaciers melts away*, The Independent, 17 November, 2006.
¹¹ Clifford Coonan, *Global warming: Tibet's lofty glaciers melts away*, The Independent, 17 November, 2006.

པར་ཉམས་ཉེས་ཤིན་ཏུ་ཆེན་པོ་ཐེབས་ཏེ་འབྲི་རྒྱུ་རང་བྱུང་གི་མངོན་སྲུག་ལ་གཏོར་སྐྱོན་ཆེན་པོ་ཐེབས་ཡོད་པ་
དང་། ད་ལྟ་ཤར་རྒྱ་ནག་རྒྱ་མཚོའི་མཚོ་ཁར་ཆགས་པའི་འབྲི་རྒྱུའི་མཐར་ཐུག་གི་འབབ་ཡུལ་དུ་རྒྱུའི་འབོར་ཚད་
ལ་བྲི་ཆག་ཆེན་པོ་བྱུང་བ་ཅིང་མ་ཟད། རྒྱ་ནག་གཙང་ཆེན་ཁག་གིས་རང་གི་བཟུང་ལམ་གྱི་ས་ཁུལ་ཁག་ནས་
འབྲུར་ཡོང་བའི་ཞིང་སར་པན་ཐོགས་ཆེ་བའི་ས་ཡི་གཤིན་རྒྱ་[Silt]ཁག་ཀྱང་གཙང་ཆེན་འདིའི་མཐར་ཐུག་གི་
འབབ་སའི་ཞིང་སའི་ས་ཁུལ་དུ་འབྲུར་ཚད་ཆེས་ཉུང་དུ་ཕྱིན་ཡོད་པར་བཤད།¹⁶

སྤྱི་ལོ་ ༡༩༥༢ ལོར་གཙོ་འཛིན་མའོ་ཡིས་འཆར་འགོད་བྱས་ཤིང་སྤྱི་ལོ་ ༢༠༠༢ ལོར་དངོས་སུ་མགོ་འཇུགས་ཀྱིས་
འབྲུར་འགྲུར་ལོ་ངོ་སུམ་རྒྱུའི་ནང་ཚུད་འགྲུབ་རེ་བྱེད་པའི་སྟོ་རྒྱ་བྱང་འབྲེན་[South-to-North Water
Diversion]གྱི་ལས་གཞི་འདི་ཉིད་བརྒྱུད་ལོ་རེ་བཞིན་འབྲི་རྒྱུའི་རྒྱུའི་འབོར་ཚད་མི་ཉུང་ཤོ་གཟུགས་[རྒྱ་
དཔངས་སྤྱ་བཞི་མ་]ཐེར་འབྲུམ་ ༤༥ [45 billion cubic meters(11.88 trillion gallons)]ཅིང་ཞིག་
རྒྱུའི་མཐུན་རྐྱེན་དགོན་པའི་རྒྱ་ནག་གི་ས་ཁུལ་ཁག་ཏུ་ཁ་བསྐྱར་བྱ་འཆར་ཡོད།¹⁷ འདིས་དེང་སྐབས་མ་རྒྱུའི་སྡོ་མོ་
མཐར་ཐུག་གི་བཟུང་ཡུལ་མཐའ་ཡི་རྒྱ་མཚོར་འབྱོར་མི་སྲུབ་པའི་གནས་སྐབས་ཡང་སེ་ཡོང་བཞིན་པ་ལྟར་གྲགས་
ཅན་འབྲི་རྒྱ་གཙང་ཆེན་ཡང་མ་རྒྱུར་འགྲུར་རྒྱུའི་དུས་ཚོད་དེ་མི་རིང་བར་འཆར་དུ་འཇུག་པར་རམ་འདེགས་
བྱེད་བཞིན་ཡོད།

གཙང་ཆེན་ཁག་ལ་རྒྱ་རྒྱལ་འཇུགས་སྐྱོན་བྱས་པར་བརྟེན་ནས་གཙང་རྒྱུའི་བཟུང་རྒྱུན་ལ་བྲི་ཆག་ཡོང་བར་རྒྱ་
རྒྱུན་ཏུ་ཅང་མང་པོ་ཞིག་ཡོད་ཀྱང་། འདིར་རྒྱ་རྒྱུན་གཅིག་རང་དཔེ་མཚོན་དུ་འགོད་པ་ལ། གཞི་རྒྱ་ཏུ་ཅང་ཆེ་
བའི་རྒྱ་རྒྱལ་གྱིས་གཙང་རྒྱུའི་འབོར་ཚད་ཏུ་ཅང་ཆེན་པོ་ཞིག་ཉི་དྲོད་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བའི་གནས་བབ་འོག་འགྲུལ་
བསྐྱོད་མེད་པར་དཔངས་སུམ་མེར་འབྲེལ་ནས་སྤོང་བ་ཡིན་ལ། ཉི་དྲོད་ཀྱིས་འབྲེལ་རྒྱུའི་དྲོད་ཚད་འཕེལ་ཏེ་རྒྱུའི་
འབོར་ཚད་ཏུ་ཅང་ཆེན་པོ་ཞིག་རྒྱུར་གཟུགས་ཀྱི་ངོ་བོར་འཕྲོས་ནས་བར་སྤྲང་དུ་ཕྱིར་ཐོན་བྱེད་ཀྱིན་ཡོད།
དཔེར་ན་བོད་ཀྱི་གྲགས་ཅན་མཚོ་མོ་ཁྲི་ཤོར་རྒྱལ་མོའི་རྒྱུའི་བྲི་ཆག་ཀྱང་རྒྱུར་གཟུགས་ཀྱི་ངོ་བོར་འཕྲོས་ཏེ་ཕྱིར་
ཐོན་བྱེད་པའི་གནས་བབ་དང་འབྲེལ་བ་ཤིན་ཏུ་ཆེན་པོ་ཡོད་པ་རྒྱ་རྒྱལ་ཉམས་ཞིབ་པས་སྐྱོན་ཐོ་བཏོན་ཡོད་པ་
ལྟར་ཡིན། དེ་ཡང་སྤྱི་ལོ་ ༢༠༠༧ ལོར་ཡང་ལི་[Yang Li]དང་ཁོང་གི་ལས་རོགས་ཚོས་ཞིབ་འཇུག་བྱས་པར།
མཚོ་སྔོན་པོའི་ནང་དུ་ཆར་རྒྱ་སོགས་ཕྱི་རོལ་ནས་མཚོ་ནང་དུ་བཟུང་ཡོང་བ་དང་ས་འོག་ནས་མཚོ་ནང་དུ་བཟུང་
བཅོལ་འབྲུང་བའི་མཚོ་རྒྱུའི་གསོག་ཚད་འབོར་གྲངས་དེ་མི་ལེ་མི་ཉུང་ ༤༤༠ ཅིང་ཐོན་ཞིང་། མཚོ་རྒྱུར་

¹⁶ David Biello, *The Dam Building Boom: Right Path to Clean Energy?* Feb 23, 2009
http://e360.yale.edu/feature/the_dam_building_boom_right_path_to_clean_energy/2119

¹⁷ Diversion figures come from the official South-to North Water Diversion website.
<http://www.nsb.gov.cn zx English wrp.htm>.

གཞུགས་ཀྱི་ངོ་བོར་གྱུར་ཏེ་སྤྱི་ལོ་མཁའ་དབྱིངས་སུ་འཕོ་བའི་སྐྱམ་ཚད་འབོར་གྲངས་དེ་མི་ལི་མི་ཏར་ 12.4
ཅམ་ཡིན་པར་བཤད།¹⁸ འདིས་ཚ་དོད་ཀྱིས་འབྲེལ་ཚུའི་འབོར་ཚད་མི་ཉུང་བ་ཞིག་སྐྱམ་པར་བྱས་ཏེ་གཙང་ཚུའི་
བྱི་ཆག་ལ་ཤུགས་རྒྱུན་འབྱུང་བའི་ཚད་གཞི་དེ་རྒྱུང་རྒྱུང་མིན་པ་གསལ་པོར་བཟླ་ན་ཡོད།

འདི་ལྟར་བྱུང་བའི་འོག་ནས་སྤྱི་ལོ་ 1954 ནས་ 2004 བར་གྱི་དུས་ཡུན་ལ་མཚོ་ཕྱོག་བོའི་རྒྱ་ཁའི་མཐོ་
ཚད་མི་ཏར་ 3.62 ཅམ་མར་ཆག་ཅིང་། སྤྱི་ལོ་ 1954 ལོར་སྤྱི་ལེ་གྲུ་བཞི་མ་[km²] 4444 ཀྱི་ས་ཁྱོན་ལྡན་
པའི་མཚོ་མོ་འདི་ 2004 ལོར་སྤྱི་ལེ་གྲུ་བཞི་མ་ 4206 གི་ཚད་གཞིར་སྤྱང་སྟེ་མདོར་ན་ལོ་ངོ་དེའི་རིང་མཚོ་
ཁྱོན་སྤྱི་ལེ་གྲུ་བཞི་མ་ 342 ཅམ་སྐྱམ་པར་གྱུར་ཡོད།¹⁹

འདི་ལྟར་ལོ་ངོ་བདུན་བརྒྱ་ཅམ་གྱི་གོང་ལོ་དུ་ལོ་རེ་བཞིན་འབྲུ་རིགས་གཙོ་བོར་གྱུར་པའི་ཚོང་ཚོགས་དཔོན་
འདྲེན་གྱི་གྲུ་གཞིངས་ 12,000 ཅམ་གྱི་འགོ་འོང་བེལ་ཟེང་དང་བཅས་²⁰ ཀྱང་། རྒྱ་རྒྱལ་དང་སྒྲོག་ཁང་ལ་སོགས་
པའི་འགོག་རྒྱུན་དང་དཀའ་ངལ་མེད་ཅིང་། གཙང་ཚུའི་དྲངས་གཙང་དང་རོ་བཅུད། རྒྱ་ནང་དང་རྒྱ་ཁའི་སྤྱི་
དངོས་སྒྲོག་ཆགས་ཀྱི་སྒྲིམ་གཞི་གྲུ་མེད་སྟོམ་པོར་གནས་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཡོད་པའི་འཛམ་སྐྱིང་གི་གཙང་ཚུ་རིང་
ཤོས་ཨང་གསུམ་པ་ཡིན་པའི་འབྲི་རྒྱ་འདི། དེང་སང་གོང་དུ་བཤད་པ་ལྟར་གྱི་འགྲུར་སྒྲོག་ཅིག་གི་ནང་རྒྱུད་པ་
ཅམ་མིན་པར་གཙང་ཚུའི་འབྲུང་ཁྲུངས་སུ་གྱུར་པའི་བོད་མཐོ་སྐང་གི་གངས་འབྲུགས་དང་གཏན་ཆགས་
འབྲུགས་རིམ་ཁག་ཀྱང་གནམ་གཤིས་འགྲུར་སྒྲོག་གི་ཤུགས་རྒྱུན་འོག་ནས་ཉམས་ཉེས་སུ་འགོ་བཞེན་ཡོད་པ་ནི་
དངངས་འཚབ་སྐྱེ་དགོས་པ་ཞིག་ཡིན།

དེས་ན་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཁྱོན་དུ་འབྲས་ལ་སོགས་པའི་འབྲུ་རིགས་ཐོན་སྐྱེད་ཤུགས་ཆེ་ཤོས་བྱེད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་རྒྱ་ནག་
དང་རྒྱ་གར་ལྟར་ཞིང་ལས་ཐོན་སྐྱེད་ཀྱི་གནས་བབ་བོད་ཀྱི་རྒྱ་ཚེན་ཁག་ལ་མེད་ན་མི་འབྲུང་གི་སྒྲིམ་འབྲེལ་
གྲུབ་པའི་ངང་རྒྱལ་གཅིག་ཤུར་བསམས་ཀྱང་བོད་མཐོ་སྐང་གི་སྒོད་བཅུད་ཀྱི་གལ་གནད་རང་བཞིན་གསལ་བར་
མཚོན་ཐུབ།

བོད་མཐོ་སྐང་གི་གངས་འབྲུགས་དང་གཏན་ཆགས་འབྲུགས་རིམ་ལ་ཉམས་རྒྱུ་ཤུགས་ཆེ་འབྲུང་བ་གོ་ལ་སྤྱིའི་ཚ་
དོད་གོང་མཐོར་ཕྱིན་པ་སོགས་ཀྱི་རྒྱ་རྒྱུན་སྤེལ་ལ་བརྟེན་པའི་གྲས་ནས། དུད་སྤྱིགས་ནག་པོའི་[Black

¹⁸ Xio-Yan Li, He-Ye Xu, Yong-Liang Sun, Deng-Shan Zhang and Zhi-Peng Yang, Lake-Level Change and Water Balance Analysis at Lake Qinghai, West China during Recent Decades, Water Resource Management(2007)

¹⁹ Yong Liang Sun, Xiaoyan Li, Lianyou Liu, Heye Xu and Dengshan Zhang, Climate change and sandy land development in Qinghai Lake Watershed, China, Front. Environ. Sci. Engin. China 2008.

²⁰ See in general Bishop, *China's Imperial Way*.

Soot]ཤུགས་སྐྱེན་ནི་རྒྱུ་རྒྱུ་ཞིག་གཏན་ནས་མིན། ལྷ་བས་ཉེས་པ་ཞིག་ལ་བོད་མཚོ་སྐང་དེ་འཛམ་སྐྱིད་ནང་དྲོ་སོལ་ཤུགས་ཆེ་ཤོས་བེད་སྤྱོད་བྱེད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་གཉིས་ཀྱི་བར་དུ་ཆགས་ཡོད་པ་དེས་གངས་འབྲུག་པ་ལྟར་སྤྱོད་དུ་འགོ་བའི་ཚད་གཞི་རྗེ་མཚོ་གས་སུ་གཏོང་བཞིན་པ་ལྟར་ཡོད། རྒྱ་ནག་གིས་སྤྱི་ལོ་ཆ་ནས་བདུན་ཕྲག་རེར་དྲོ་སོལ་བེད་སྤྱོད་བྱེད་པའི་བཟོ་གྲུ་རེ་གསར་འཛུགས་བྱེད་ཀྱིན་ཡོད་ཅིང་།²¹ རྒྱལ་ནང་དུ་ལུས་ཤུགས་དགོས་མཁོའི་བརྒྱ་ཆ་ ༡༠% ཅམ་དྲོ་སོལ་ལ་བརྟེན་ཡོད། རྒྱལ་སྤྱིའི་ལུས་ཤུགས་ལས་ཁང་གི་སྒྲིབ་དཔག་ལྟར་ན། སྤྱི་ལོ་ ༢༠༠༥ ལོར་ རྒྱ་ནག་གིས་སྤོང་གཏོང་བྱས་པའི་དྲོད་ཁང་རྒྱས་ལས་[Greenhouse Gase]ནག་རྒྱས་འབར་རྒྱས་ [Carbon Dioxide]ཀྱི་འབོར་ཚད་དེ་ལྷན་ས་ཡ་ ༡༥༢༡ ཟེན་ཡོད་པ་དང་། འབོར་ཚད་དེ་ནི་ ༡༩༩༠ ལོའི་སྤོང་གཏོང་དང་བསྟུན་ན་བརྒྱ་ཆ་ ༡༥༢% ཅམ་འཕར་ཡོད། སྤྱི་ལོ་ ༢༠༠༢ དང་ ༢༠༠༡ ལོར་ལྷན་ལས་ཀྱང་སྤུག་དུ་ཕྱིན་ཏེ་ནག་རྒྱས་འབར་རྒྱས་སྤོང་གཏོང་གི་ཚད་གཞི་བརྒྱ་ཆ་ ༤% འཕར་ཡོད་ཅིང་། དེས་ ༢༠༠༡ ལོའི་གོ་ལ་ཁྱོན་ཡོངས་ཀྱིས་ནག་རྒྱས་འབར་རྒྱས་སྤོང་གཏོང་གི་གསུམ་ཆ་གཉིས་ཟེན་ཡོད་པར་བཤད། རྒྱ་ནག་གིས་འབོར་ཚད་ཆེས་མང་བའི་ནག་རྒྱས་འབར་རྒྱས་སྤོང་གཏོང་གིས་དུད་སྟེགས་ནག་པོའི་རིགས་རྣམས་རྒྱུང་ཁམས་བརྒྱུད་དེ་ཉི་མ་ལ་ཡའི་གངས་འབྲུག་ཀྱི་ཐོག་དུ་འབབ་བཞིན་ཡོད་ལ། དུད་རྒྱས་འདིས་རྒྱུང་ཁམས་སུ་གནས་པ་དང་ས་ཁྱེད་དང་གངས་འབྲུག་ཀྱི་སྤེད་དུ་བབ་པའི་སྐབས་གཉིས་ཀར་ཉི་དྲོད་ཉར་སྤྱང་གིས་གང་དུ་གནས་སའི་གངས་འབྲུག་ཚད་མཚོ་གས་པོས་བལྟར་བར་རམ་འདེགས་བྱེད་ཀྱིན་ཡོད།

ང་ཚོ་པལ་ཆེ་བར་དོ་སྤྲོད་ཡོང་བཞིན་པ་ལྟར་དཔྱད་དུས་དང་སྟོན་དུས་ཀྱི་ཆོ་གངས་རིའི་ཁ་དོག་ཁམ་པའམ་སེར་ཤས་ཆེ་བར་འགྱུར་བཞིན་པ་ཡང་རྒྱུངས་ཁམས་སུ་རྒྱ་འགྲུལ་བྱེད་པའི་རྒྱལ་རྒྱལ་དང་དུད་སྟེགས་སོགས་གངས་ཐོག་དུ་བབ་སྟེ་གནས་པ་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་བ་ཡིན། དེ་ལྟར་ཤར་ཕྱོགས་ནས་རྒྱ་ནག་གི་དྲོ་སོལ་བཟོ་གྲུ་སོགས་དང་སྟོ་ཕྱོགས་ནས་རྒྱ་གར་གྱི་དྲོ་སོལ་བཟོ་གྲུ་སོགས་ནག་རྒྱས་སྤོང་གཏོང་གི་འཛུགས་སྐྱེན་ཁག་གིས་སྤོང་སྐྱེན་བྱས་པའི་དུད་རྒྱས་རྣམས་རྒྱུང་ཁམས་བརྒྱུད་ཏེ་མ་ལ་ཡའི་གངས་འབྲུག་ཀྱི་ཐོག་དུ་ཉི་དྲོད་ཉར་སྤྱང་གི་ཚུལ་དུ་གནས་བཅའ་བཞིན་ཡོད་ལ། འདི་ནི་འཛིག་རྟེན་གྱི་ཡང་ཅེར་ཆགས་པའི་མཚོ་སྐང་བོད་ཀྱི་གངས་འབྲུག་རྣམས་བལྟར་སྤོངས་སུ་འགོ་བའི་རྒྱ་རྒྱུན་མང་དག་ཡོད་པའི་གས་ཀྱི་ཉེན་ཚབས་ཆེ་བའི་རྒྱ་རྒྱུན་གྱི་རིགས་ཤིག་ཡིན།

མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱི་རྒྱལ་སྤྱིའི་གནམ་གཤིས་འགྱུར་ཕྱོག་ལྷན་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་མི་གཙོ་གས་ Henry Pollackགིས། མི་འགྲུངས་པར་ངེད་ཅག་རྣམས་འགོ་བའི་མིའི་ལོ་རྒྱུས་སུ་འབྲུགས་རོམ་མེད་པའི་འཛིག་རྟེན་ཞིག་གི་ནང་ལ་ཆེས་ཐོག་མར་གནས་མཁན་གྱི་མིའི་རིགས་ཤིག་དུ་འགྱུར་སྲིད་པ་ཡིན།²² ཞེས་གསུངས་པ་ལྟར་ད་

²¹ The Impacts of Climate Change on the Tibetan Plateau: A Synthesis of Recent Science and Tibetan Research. P37
²² Henry Pollack, *A World Without Ice*[New York: Penguin, 2010], preface.

ལྷ་མོ་གོ་ལའི་སྤྲོ་མོ་གསུམ་པར་ངོས་འཛིན་བྱེད་པའི་རང་རེའི་མཐོ་སྐང་གི་བྱིམ་གཞི་ཙམ་མེན་པར་བྱ་བའི་གུན་
[Penguin]དང་དོམ་དཀར་[Polar Bear]གི་བྱིམ་གཞིར་གྱུར་པའི་གོ་ལའི་སྤྲོ་བྱང་གི་སྤྲོ་མོ་གཞིས་ཀྱང་
མཐོ་གསུམ་སྤྲོ་བས་ཀྱིས་བཞུར་བཞིན་ཡོད་སྤྲོ་བས་ང་ཚོའི་དངོས་ཡོད་ཀྱི་འཚོ་གནས་ནི་ཚོད་དཔག་ལས་བརྒལ་བའི་
ཉེན་ཚབས་ཀྱི་གནས་སུ་སྤྱུང་བཞིན་ཡོད།

༢༥ ཁོར་ཕུག་ཉམས་རྒྱུ་གི་རྒྱ་རྒྱུན།

འགོ་བཅི་རྣམས་རང་བྱུང་ཁམས་ལས་རྣམ་པར་རྒྱལ་དགོས།²³

འཇིག་རྟེན་སྤྱིའི་གནས་གཤེས་འགྱུར་སྒྲོག་གམ་འགྱུར་འབྲུགས་ཀྱི་རྒྱ་རྒྱུན་སྒྲིབ་སྐབས་ལོ་ངོ་སྟོང་ཕྲག་དུ་མའི་ལྷ་
རོལ་གྱི་མིའི་གུན་སྤྱོད་འབྱེད་སོ་དང་རིག་གནས་ཀྱི་ཁ་ཕྱོགས་སོགས་ལ་སྤྱིར་དུན་བྱེད་དགོས་པ་ཡིན་ཏེ། རྒྱ་འབྲས་
རྟེན་འབྲེལ་གྱི་རྣམ་གཞག་ཏུ་རྒྱ་དང་འབྲས་བུའི་དབར་གྱི་རྒྱུ་ཐག་དེར་མིའི་བསམ་ཚོད་ལས་འདས་པའི་ཡུལ་
དུས་ཀྱིས་ཚོད་པའི་གནས་སྐབས་སྤིང་པས་ཡིན། ད་དུས་ང་ཚོས་ཆེས་འཇིགས་སྐྱག་ཏུ་བཅི་བའི་འབྲུང་འབྲུགས་
ཀྱི་གཞི་རྩའི་སྟོང་རྒྱུན་ཁག་མ་མཐའ་ལོ་ངོ་སྟོང་ཕྲག་བདུན་ཙམ་གྱི་ལྷ་རོལ་ནས་གསོག་མགོ་བརྒྱུམས་པར་དེང་
རབས་པས་སྒྲིབ་བཞིན་ཡོད་དེ། རེ་ལར་མི་ལར་གྱིས། རིམ་བཞིན་སོ་ནམ་ལམ་ལུགས་དར་འཕེལ་བྱུང་སྟེ་འཇོམ་
སྤོང་གི་མིའི་རིགས་པལ་ཆེར་རྒྱུ་ཚོ་པའི་རང་བྱུང་འཚོ་གནས་ཀྱི་ལམ་སྟོལ་དོར་ནས་ཞིང་པ་དང་འབྲོག་པ།
མོང་ཁྱིའི་ཅན་དུ་གྱུར་ནས་རང་བྱུང་འཚོ་གནས་ཀྱི་འགལ་ཟླར་ལངས། ཁོར་ཚོས་རང་ཉེད་ནི་རང་བྱུང་ཁམས་ལ་
འདུལ་སྟོང་དང་སྤངས་འཛིན་བྱེད་མཁན་གྱི་བྱེད་པོ་ལྷ་བུར་མཐོང་ཞིང་། མིའི་རིགས་གཞན་དག་ལ་དབང་
བརྒྱུར་བྱས་ཏེ་སྟོབས་འབྱོར་དང་དབང་ལུགས་འཐོབ་རྒྱུའི་ལྷ་བ་བཟུང་། ཉམས་ཞིབ་པ་མང་པོས་མི་དང་རང་
བྱུང་ཁམས་དང་། མི་དང་མིའི་བར་གྱི་ལྷ་སྤངས་ལ་འགྱུར་བ་སྤྱིན་པའི་རིག་གཞུང་གི་འཕོ་འགྱུར་འདི་ནི་དེང་
དུས་ཀྱི་ཁོར་ཕུག་དང་ཐོན་ལུངས་ཐད་འཕྲད་པའི་དཀའ་ངལ་ཁག་གི་རྒྱ་རྒྱུན་གཙོ་བོ་དེ་ཡིན་པའི་ངོས་འཛིན་
བྱེད་ཀྱིན་ཡོད།²⁴ ཅེས་གསུངས།

²³ ལོ་གོང་ས་སྐབས་མགོན་ཆེན་པོས། ཚེ་ཤིང་ལྷ་བུར་མཚོན་ཀྱང་ཁོ་རང་སྟེ་འཚར་གྱི་བརྒྱུད་རིམ་ཁོང་འགལ་རྒྱུན་
ལས་གཡོལ་ཐབས་དང་མཐུན་རྒྱུན་གྱི་ཕྱོགས་སུ་ཁ་ཕྱོགས་པའི་ལྷན་སྐྱེས་ཀྱི་རྣམ་འགྱུར་ཞིག་གསལ་པོར་མངོན་དུ་
ཡོད་པ་འདིས་ཁོ་རང་ལ་འཚོ་གནས་ཀྱི་དགོས་མཁོ་དང་འཚོ་གནས་ཀྱི་རང་དབང་ཡོད་པ་མཚོན་པར་བྱས་

²³ མའོ་ཡི་དབང་རྒྱུར་དུས་རབས་ནང་དར་སྟོལ་ལུགས་ཆེ་བའི་འབྲོང་ཆོག་ཅིག

²⁴ Tyler Miller, Environmental Science.

ལྷོ་བོད་ཀྱི་འབྲེག་བྱེད་པ་ལྟ་བུ་འཚོ་གནས་ལ་དོ་སྙམ་གཏོང་བའི་བྱ་སྤྱོད་ལ་འཛེམས་གཞོན་དགོས་པར་གཞིགས་བཞིན་པ་ལྟར། རང་བྱུང་དུ་གྲུབ་པའི་འཛིག་རྟེན་གྱི་སྤྱི་ཁམས་མ་ལག་གི་མཛེས་སྤྱད་བཀོད་པར་ཡང་སོ་སོའི་མཛེས་སྤྱད་རྒྱན་མཐུན་དུ་དོམས་ཀྱིན་འཚོ་གནས་བྱེད་པའི་རང་དབང་དེ་ལྟར་སྤྱི་སྤྱོད་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་བྱུང་ཁམས་ཚེན་པོ་འདུལ་སྤྱོད་བྱེད་པའི་གཞིར་བཞགས་ཏེ་མཛེས་སྤྱད་གི་བཀོད་པ་ཡོངས་རྫོགས་ཞིག་རལ་དུ་གཏོང་བའི་མིའི་བྱ་སྤྱོད་ནི་ཐ་ཤལ་ཞིག་དེས་པར་ཡིན་ཏེ། རང་གི་ལུས་ཁམས་ཀྱི་བདེ་ཐང་དང་མཛེས་སྤྱད་ལ་གཅེས་འཛིན་དང་ཞེན་ཆགས་ཤིན་ཏུ་ཚེན་པོ་བྱེད་ཞོར། རང་བྱུང་སྤྱོད་བཅུད་ཀྱི་བདེ་ཐང་དང་མཛེས་སྤྱད་ལ་སེམས་ཁུར་མི་བྱེད་པའི་སྤྱིར་རོ།།

དེས་ན་མིའི་འཚོ་གནས་དགོས་མཐོ་དབུས་བཞག་གིས་རང་བྱུང་ཁམས་འདུལ་སྤྱོད་དང་བཟུ་གཞིག་བྱེད་པའི་གཞིར་ལྷོ་བོད་ཀྱི་བསམ་ཚུལ་འདི་ནི་ད་ལྟའི་ཁོར་ཕུག་ཉམས་རྒྱུ་དུ་འགོ་བཞེན་པའི་ཐོག་མའི་རྒྱུ་རྩ་ལྟར་ཤེ་ལར་གྱིས་གསུངས་པ་དངོས་ཡོད་ཡིན། འོན་ཀྱང་དུས་རབས་བཅོ་བརྒྱད་པའི་ནང་གི་བཟོ་ལས་གསར་བརྗེ་[Industrial Revolution]མ་བྱུང་བའི་དུས་སྐབས་སུ་མིའི་ལྷ་སྒྲངས་དང་ཀྱུན་སྒྲོང་དེར་རམ་འདེགས་བྱེད་པའི་ཚད་མཐོའི་འཕྲུལ་རིག་གི་ཆ་རྒྱུན་མེད་ལྷོ་བོད་ཀྱི་ཚད་ཚེན་པོས་ཁོར་ཕུག་ལ་གཏོར་སྐྱོན་གཏོང་བའི་ལས་དོན་དེ་འགོ་འཛུགས་སྤྱོད་པ་བྱུང་མེད། བཟོ་ལས་གསར་བརྗེ་བྱུང་བའི་ཕྱི་གཞུག་ཏུ་ཚད་མཐོའི་འཕྲུལ་རིགས་ལ་ཡར་རྒྱས་ཚེན་པོ་བྱུང་སྟེ། དེ་ཚོན་མི་རྣམས་ཀྱི་འཆར་སྤང་གི་སྤྱོད་ལུལ་དུ་མ་གྱུར་པའི་ཐོད་བཞུགས་ཀྱི་འགྱུར་ཚོགས་སྤྱོད་ལྷོ་བོད་ཀྱི་ཚད་ཚེན་བྱུང་ནས་རང་བྱུང་ཁོར་ཕུག་ཚབས་ཚེན་པོས་ཉམས་ཉེས་སུ་འགོ་བའི་འགོ་བཅུམས་ཡོད།

བཟོ་ལས་གསར་བརྗེའི་སྐོར་ཤོད་སྐབས་དེ་ཚོན་ལོ་ངོ་བཞིའི་སྤྱོད་དུ་ཁོར་ཕུག་ལས་འགྲུལ་བ་བོད་རིགས་ལྷོ་བོད་མེད་ཚེ་རིང་གཡང་སྤྱོད་ལགས་དང་བཀའ་མོལ་བྱུང་བའི་གནད་དོན་ཞིག་དུན་གསོ་བྱེད་དགོས་པར་གྱུར། ༡༩༡༠ ལོའི་དབྱེད་དུས་ཀྱི་ཉིན་ཞིག་ཁོ་བོ་བཞུགས་སྐར་གངས་སྤྱོད་དུ་ཆགས་པའི་གངས་དཀར་ཏེ་སེ་ཁོར་ཕུག་གོ་རྟོགས་ལས་འགྲུལ་ཁང་དུ་བྱིན། ལས་ཁུངས་སུ་ལས་མི་འགའ་ཞིག་དང་ཚོགས་པའི་འགན་འཛིན་ཚེ་རིང་གཡང་སྤྱོད་ལགས་བཞུགས་འདུག ཁོ་མོར་ཁོར་ཕུག་ཉམས་རྒྱུ་གི་གནད་དོན་འགའ་ཞིག་ཐོག་དྲི་བ་ཞུ་ཚོགས་པའི་རེ་འདུན་ཞུས་པར། སྤྱི་ཚོགས་སུ་ཁོར་ཕུག་ཉམས་རྒྱུ་དང་འབྲེལ་བའི་གོ་རྟོགས་གོང་སྤེལ་བྱེད་ཆུ་ཁོང་ཚོའི་ལས་འགན་ཡིན་གསུངས་ཏེ་དྲི་བ་ཁག་ལ་ལན་འདེབས་དང་། དེ་མིན་འབྲེལ་ཡོད་ཀྱི་གནད་དོན་མང་དག་ཅིག་ལ་གསལ་ཁ་དོད་པོའི་འབྲེལ་བཤད་གནང་། ཁོ་མོས་ད་ལྟའི་འཛེམ་སྤྱོད་ནང་གི་ཞིང་ས་མང་དག་ཅིག་རྣམས་སྤྱོར་བུགས་ཚེར་སྤྱོད་པའི་གནས་སྤངས་ལས་ཉིན་རེ་བཞིན་ཉམས་རྒྱུ་དུ་འགོ་བཞེན་ཡོད་པ་དང་། རྒྱ་གར་གྱི་མངའ་སྡེ་ར་ཇི་སི་ཐན་ལྷ་བྱར་དང་སང་ཞིང་པ་རང་གི་རྒྱལ་པའི་གངས་ཚད་འཕར་བཞིན་ཡོད་པ། དེའི་རྒྱ་རྒྱུན་ལྷ་བྱར་ལོ་ལྷར་ཁྲོམ་ར་ནས་ཉོ་སྤྱོད་བྱེད་དགོས་པའི་རབས་ཚད་ས་བོན་གྱི་གོང་ཚད་དེ་ཉིན་བཞིན་འཕར་བཞིན་ཡོད་པའི་ཐོག་རབས་ཚད་ས་བོན་བཟོ་སྐྱོན་བྱེད་མཁན་ཚོས་ཞིང་པ་ཉམས་ཐག་ཚོར་བཟུ་གཞིག་བྱེད་པའི་ཐབས་

ལམ་དུ་ས་བོན་ནང་དུ་ཕུལ་སྤངས་སུ་འགྱུར་འགོ་བའི་རྩིས་ངན་རིགས་ཤིག་མཉམ་བསྐྱེད་ཀྱིན་ཡོད་པ་དང་།
ཡང་ས་བོན་ཕུལ་སྤངས་ཀྱི་ཉེན་ཁ་དེ་ཉིད་འགོག་པའི་དོན་དུ་ཞིང་པ་ཚོས་རྩིས་ངན་དེ་ཉིད་མེད་པ་བཟོ་བྱེད་ཀྱི་
སྒྲན་རྩིས་ཀྱང་རིན་གོང་ཆེན་པོས་ཁོང་ཚོའི་ས་ནས་ཉེ་སྒྲིབ་བྱེད་དགོས་པའི་གཡོ་ལྷུས་ཀྱི་ཚོང་ལས་གཉེར་བཞིན་
པ་སོགས་ཞིང་པའི་འཚོ་བར་གཡོལ་ཐབས་མེད་པའི་དཀའ་ངལ་མང་དག་ཅིག་འཕྲད་བཞིན་ཡོད་པའི་སྐོར་ཞིབ་
ཚགས་ཀྱིས་འགྲེལ་བཤད་བྱས་པའི་མཐའ་སྡོམ་ལྟ་བུར། བཟོ་ལས་གསར་བརྗེ་ནི་ཁོར་ཕྱག་ཉམས་རྒྱུ་དང་འབྲེལ་
བ་ཡོད་པའི་འཛིག་ཉེན་གྱི་དཀའ་ངལ་མང་དག་གི་རྒྱ་རྒྱུ་གཙོ་བོ་དེ་ཡིན་པར་ནན་ཏན་གྱིས་འགྲེལ་བཤད་བྱས།

བཟོ་ལས་གསར་བརྗེའི་ཤྱགས་རྒྱུན་གླེང་སྐབས་ཀྱི་ཁོ་མོའི་ནུས་འགྱུར་ལས། གསར་བརྗེ་དེར་དགའ་མོས་མེད་པ་
ལྟ་བུའི་ནུས་འགྱུར་ཞིག་གསལ་བོར་མངོན་བཞིན་འདུག ཁོ་མོའི་འགྲེལ་བཤད་འདིས་ལྔ་དུས་ཁོ་བོས་ཡར་རྒྱས་
ཀྱི་མང་གཞིའི་སྐུལ་ཤྱགས་ལྟ་བུར་བརྗེ་བའི་བཟོ་ལས་གསར་བརྗེར་སྐྱོ་བུར་དུ་དྲོགས་པ་དང་ཐེ་ཚོམ་གསར་བ་
ཞིག་སྐྱེ་དགོས་པའི་གནས་སྤངས་བྱུང་ཞིང་། དེ་ནས་བཟུང་ངས་གོ་ལའི་དཔལ་འབྱོར་འཕེལ་རྒྱས་དང་འབྲེལ་
བའི་ལྷ་ཚུལ་གྱི་ཐད་ནས་སྐབས་ཆེན་གྱི་འགྱུར་ལྡོག་ཅིག་ཏུ་ངོས་འཛིན་བྱེད་པའི་བཟོ་ལས་གསར་བརྗེ་ཟེར་བའི་
ངོ་བོ་ངོ་མ་རི་ཡིན་ལ་ཤེས་རྟོགས་ཀྱི་འབད་པ་བྱས་པ་ཡིན།

གནས་གཤིས་འགྱུར་ལྡོག་གི་གནད་དོན་གླེང་སྐབས་ནག་རྩིས་འབར་རྒྱངས་སྒོད་གཏོང་གི་ཚད་གཞིའི་སྐོར་སྐད་
ཆ་མ་ཤོད་ཐབས་མེད་ཡིན། གོ་ལའི་མཁའ་དབྱིངས་སུ་རྩིས་ཕུལ་གྲངས་ལས་འདས་པ་ཞིག་ཡོད་པའི་གསལ་ནས་ས་
གཞིའི་ཐོག་ཏུ་འཕྲོས་པའི་ཉི་དྲོད་སྐར་བར་སྐད་དུ་ཕྱིར་ལྡོག་མ་བྱུང་བར་གོ་ལའི་མཁའ་དབྱིངས་སུ་ཉར་ཚགས་
བྱེད་པའི་ནག་རྩིས་འབར་རྒྱངས་ནི་ད་ལྟའི་གོ་ལའི་ཚད་དྲོད་ཇེ་ཆེར་གཏོང་བའི་རྒྱ་རྒྱུ་གཙོ་བོ་དེ་ཡིན། མཁའ་
དབྱིངས་སུ་རི་ཅོམ་ནག་རྩིས་འབར་རྒྱངས་མང་བ་ཡོད་པ་དེ་ཅོམ་གྱིས་གོ་ལའི་ཚད་དྲོད་ཆེ་ཕྱི་འགོ་བཞིན་ཡོད།
བཟོ་ལས་གསར་བརྗེ་མགོ་མ་ཚུགས་པའི་སྔོན་དུ་གོ་ལའི་མཁའ་དབྱིངས་སུ་གནས་པའི་ནག་རྩིས་འབར་རྒྱངས་ཀྱི་
འབོར་ཚད་དེ་ཉ་ཅང་ཚུང་ཚུང་ཡིན་ཏེ། སྐབས་དེར་ནག་རྩིས་འབར་རྒྱངས་ཀྱིས་རྒྱུང་ཁམས་ཀྱི་རྩིས་ཕུལ་ས་ཡ་
གཅིག་ལས་རྩིས་ཀྱི་ཆ་ཤས་ 280 [280 parts per million]ཅོམ་ལས་ཟིན་གྱི་མེད། བཟོ་ལས་གསར་བརྗེ་མགོ་
བཟོགས་པ་ནས་སྤྱི་ལོ་ 1940 བར་རྒྱུང་ཁམས་ནག་རྩིས་ཀྱི་འབོར་ཚད་ས་ཡའི་ཆ་ 320 [320ppm]ཅོམ་ལ་
འཕར་ཡོད་ཅིང་། དེ་ནས་སྤྱི་ལོ་ 2012 བར་ས་ཡའི་ཆ་ 400 [400ppm]ཅོམ་ལ་འཕར་བའི་²⁵ གནས་སྐབས་
བྱུང་ཡོད།²⁶ གོ་ལའི་ཐོག་འཚོ་བའི་འགོ་བ་མེས་གཙོས་པའི་སྤྱི་ལྗན་ཡོད་དོ་ཅོག་གི་འཚོ་གནས་ཀྱི་བདེ་ཐང་ཆེད་
ནག་རྩིས་འབར་རྒྱངས་ས་ཡའི་ཆ་ 350 [350ppm] བེ་འོས་འཚོམ་གྱི་ཚད་གཞི་ཡིན་པ་དང་། དེ་ལས་བརྒལ་ཏེ་

²⁵ <http://www.esrl.noaa.gov/news/2013/CO2400.html>

²⁶ <http://climate.nasa.gov/evidence/>

ས་ཡའི་ཆ་ ༤༠༠[400ppm] སོན་བཞིན་པའི་ད་ལྟའི་འབྲོག་ཚད་ནི་འཛིགས་སྤང་སྐྱེ་དགོས་པ་ཞིག་ཡིན་ཅིང་།
ནག་རྩིས་སྐྱོད་གཏོང་གི་ཚད་མཐོ་བའི་འབྲོག་ཚད་འདིས་རྒྱུ་བྱས་ཏེ་གོ་ལའི་སྤྲོ་བྱང་གི་སྤེ་མོ་གཉིས་དང་གོ་
ལའི་སྤེ་མོ་གསུམ་པར་འབྲོད་པའི་ཉི་མ་ལ་ཡའི་གངས་འབྲུགས་ཚད་ལྷུང་པོས་བཟུང་སྤྲོངས་སུ་འགོ་བའི་གནས་
བབ་འདི་བྱང་ཡོད་ལ། གོ་ལའི་ས་ཁུལ་པལ་མོ་ཆེར་ཉེན་བཞིན་ཚད་མེད་ཀྱི་ཚུལ་དུ་འབྱུང་བཞིན་པའི་མིའི་འཚོ་
གནས་ལ་ལྷུང་མེད་ཀྱི་བརྒྱུ་གསལ་གསལ་ཆེན་གཏོང་བའི་རང་བྱུང་གི་གཞོན་འཚོ་ཁག་འབྱུང་བཞིན་ཡོད།

དེས་ན་ཁོ་བོས་སྤྱི་ལོ་ ༢༠༡༠ ཟ࿳་ ༤ ཚེས་ ༡༤ ཉིན་བཞུགས་སྐར་ཀའི་བྱེས་པ་ལྷ་ཚང་གི་དཔེ་དེབ་བརྒྱ་ལྟེངས་
པའི་དམིགས་བསལ་བཞུ་སྐྱོད་ཐོག་འབྲི་ཚོམ་ལྷུས་པའི་<<སྤྲོ་བྱུང་དང་དང་རབས་ཀྱི་བྱུང་པར།>>ཞེས་པའི་
ཚོམ་ཡིག་དུ། “བཟོ་ལས་གསར་བརྗེ་ནི་རང་བྱུང་ཁམས་ཀྱི་སྤོམ་གནས་དཀྱུགས་མཁའ་གྱི་བྱེད་གཏེ་མང་པོའི་གསལ་
ཀྱི་གཞུག་ཏོར་ལྷ་བྱ་དེར་དོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱིན་ཡོད།” ཅེས་བྲིས་པ་ཕྱོགས་སྤྱང་དང་ལྷན་སྐྱོག་མིན་པ་གོང་གསལ་
ནག་རྩིས་འབར་རྒྱངས་སྐྱོད་གཏོང་གི་འཕེལ་རྒྱས་དེས་གསལ་པོར་སྤོམ་བཞིན་འདུག་སྟེ།

༣། ཁོར་ཡུག་ཉམས་རྒྱུ་ལས་སྐྱོབ་ཐབས།

ཨོ་རོ་མེ་ལའི་ཡུལ་གྲོང་ནང་ན་བེད་མེད་ཀྱི་དངོས་པོ་གཅིག་ཀྱང་མེད།²⁷

འཛིག་རྟེན་ཐོག་རང་བྱུང་ཁོར་ཡུག་ཉམས་རྒྱུ་གི་གནད་དོན་ལ་སེམས་འཁྲུང་ཆེ་ཞིང་། རང་བྱུང་ཐོན་ལུངས་ལ་
བཟུ་གཞོག་ཚད་མེད་གཏོང་བའི་མིའི་འཚོ་ཐབས་ལམ་སྲོལ་ལ་མཐའ་གཅིག་དུ་ངོ་རྒོལ་གྱིས། འདོད་ཚུང་ཚོག་
ཤེས་དང་འབྱུང་ཁམས་ལ་བརླུན་གཤེབ་ཀྱི་འཚོ་བ་རོལ་བའི་མི་སྤྱིར་དང་ཚོགས་པ་ཏེ་ཅང་མང་པོ་ཞིག་ཡོད། དེའི་
གསལ་ཀྱི་གསལ་ཆེ་བ་གཅིག་ནི་ཨོ་རོ་མེ་ལའི་[Auroville]རྒྱལ་སྤྱིའི་གྲོང་སྤེ་ཡིན། གྲོང་སྤེ་འདི་ནི་རྟེན་གསལ་མཚོ་
མཐར་ཆགས་པའི་པོན་ཏི་ཅ་འིའི་[Pondicherry]གྲོང་ཁྱེད་ནས་སྤྱི་ལོ་བཅུ་གཉིས་ཀྱི་སར་ཆགས་ཡོད། ཁོ་བོ་སྐྱེ་
ངོ་གཅིག་ལྷག་ཅིན་རིང་གྲོང་སྤེ་འདིའི་ནང་དུ་འཚོ་བ་རོལ་བའི་ཉམས་སྤྱོད་དང་འབྲེལ་ནས་བཤད་ན། ད་ལྟའི་
འགོ་བའི་མིའི་འཚོ་ཐབས་ལམ་སྲོལ་ནང་དུ་རང་བྱུང་ཁམས་ལ་གཞོན་སྐྱོན་ཚབས་ཆེན་གཏོང་མི་དགོས་པའི་ཐོག་
མིའི་འདོད་འདུན་ཚད་མཐོན་པོའི་བར་སྐྱོད་བྱུང་བའི་མཐུན་རྐྱེན་ལ་ཅི་བདེར་ལོངས་སུ་སྤྱོད་བཞིན་འཚོ་བུང་

²⁷ ཨོ་རོ་མེ་ལའི་གྲོང་སྤེ་སྤེ་ཤུན་པ་ལག་པ་གཡོན་པ་དབྱུང་རྩ་ནས་རྩ་ཚད་ལ་སོང་བ་ཞིག་གིས་སྤྱི་ལོ་ ༢༠༡༡ ཟ࿳་བ་ ༡ ཚེས་ ༢༢ ཉིན་སྤྱི་ལོ་ལྷན་ཁའི་སྤེ་ལྷན་ཡུལ་སྐོར་བར་ཨོ་རོ་མེ་
ལའི་ཞིང་འབྲོག་ལས་རིགས་ངོ་སྤྱོད་བྱེད་ཞོར་བཤད་པའི་བརྗོད་ཚོག་ཅིག་ཁོ་བོས་བྲིས་པའི་ཨོ་རོ་མེ་ལའི་བསྐྱོད་པའི་ཡུལ་སྐོར་བའི་ཐོ་ཞེས་པ་ཞིག་ལས་དྲངས།

བའི་མིའི་འཚོ་ཐབས་ལམ་ལུགས་ཤིག་ཀྱང་ཚན་རིག་དང་འཕྲུལ་རིག་གིས་དབང་སྐྱུར་བའི་དུས་རབས་འདིའི་
ནང་ངེས་པར་དུ་ཡོང་ཚོགས་པ་ཙམ་མ་ཟད་དཔེ་མཚོན་འགའ་ཞིག་ད་ལྟ་ཡོད་བཞིན་པ་དེ་ཡིན།

སྤྱི་ལོ་ ༡༩༡༡ ལོའི་ཟླ་ ༡ ཚེས་ ༡༡ ཉིན་ཁོ་ལོ་ཡུལ་སྐོར་བ་མང་པོ་ཞིག་དང་མཉམ་ཨོ་རོ་མེ་ལའི་ཞིང་འབྲོག་གི་སྤྱི་
ཐུན་ཟས་རིགས་ཐོན་བསྐྱེད་བྱ་སའི་ས་ཚར་བཟོ་སྐོར་དུ་སྤྱིན། ཞིང་འབྲོག་ལས་མིའི་འཕྲུལ་ཚབ་སྡེ་ཤན་པས་ཡུལ་
སྐོར་བ་རྒྱམས་ལ་ཁོང་ཚོས་རྩལ་ལུད་དང་འབྲུ་དུག་སོགས་བེད་སྤྱོད་མི་བྱེད་པར་སོལ་རྒྱུན་གྱི་ཞིང་ལས་ཐོན་སྐྱེད་
བྱ་སྐྱབས་དེ་རང་ལ་གཞི་བཅོལ་ཏེ་ས་ཞིང་འདེབས་པ་དང་འབྲོག་ལས་ཐོན་སྐྱེད་བྱེད་བཞིན་ཡོད་པའི་འབྲེལ་
བརྒྱུད་ཞིབ་ཐུབ་བྱས།

ཡུལ་སྐོར་བ་དང་སྡེ་ཤན་པའི་དབར་དྲི་ལན་མང་དག་བྱེད་པའི་སྐབས་ཤིག་ཁོ་ལོས། “ཉེ་ཆར་ཚན་རིག་པའི་ཞིབ་
འཕྲུག་ཅིག་གི་ནང་དུ་རྩལ་སྐྱུར་ཟས་རིགས་ལ་རྩལ་དུག་གི་ཉེན་ཚབས་ཡོད་པའི་ཆ་ནས་ཉེན་ཁ་ཆེ་ཞིང་། གཙང་
འབྲུ་མ་བྱས་པར་བེད་སྤྱོད་བྱ་ཡུན་རིང་ཚེ་ལུས་ཀྱི་དབང་པོའི་མ་ལག་དུ་རྩལ་ངན་གྱི་བྱུབ་ཤུགས་རྒྱས་ཏེ་ཚོ་སྲོག་
འབྲོག་རྒྱུའི་ཉེན་ཚབས་ཡོད་པ་ལས། དེ་མིན་ཟས་བཅུད་ཐང་སྐྱེ་ཐུན་དང་རྩལ་སྐྱུར་གྱི་ཟ་བཅའི་དབར་བཟང་
ཞན་དང་མང་ཉུང་གི་བྱུད་པར་མེད་པའི་གནད་དོན་ཅིག་འབྲེལ་བཤད་བྱེད་ཀྱིན་ཡོད་ལྟ་བུ། བྱེད་རང་སྐྱེ་ཐུན་
ཟས་རིགས་ལ་ཡོངས་སྤྱོད་བྱེད་མཁན་ཞིག་ལ་མཐོང་རྒྱལ་ཅི་ཞིག་ཡོད་དམ།” ཞེས་དྲིས་པར། སྡེ་ཤན་པ་དེས།
“རེད། ཚན་རིག་པ་ཚོར་དེ་འདྲའི་བཤད་སོལ་ཞིག་ཡོད་པ་རེད། འོན་ཀྱང་ང་ཚོའི་དམིགས་འདུན་ནི་གནད་
དོན་དེ་ཙམ་ཞིག་མིན་པར་ཁོར་ཕྱག་གི་ཉེན་ཚབས་སྡེད་ནས་རང་བྱུང་ཁམས་སུ་རང་བྱུང་ཁམས་ཀྱི་གནས་བབ་
དང་འཚོམས་པའི་ལས་དོན་ཞིག་གཉེར་དགོས་རྒྱ་དེ་གཙོ་བོ་ཡིན་པའི་དམིགས་འདུན་དང་འབྲེལ་ཡོད།” ཅེས་
འབྲེལ་བཤད་བྱས།

འབྲེལ་བཤད་འདིས་བྱ་བྱིའུ་ཡི་སྐད་སྐྱོན་སྐོག་པའི་སྔ་ལྡང་གི་ཞིང་ས་དེ་ནས་འཇིག་རྟེན་ཐོག་གི་ཞིང་ས་མང་པོ་
རྩལ་སྐྱུར་བེད་སྤྱོད་ཀྱིས་འབྲོ་བརྒྱགས་སུ་འབྲོ་བཞིན་ཡོད་པ་དང་ཞིང་པ་མང་དག་ཅིག་ལ་ཚོ་སྲོག་འདོར་དགོས་
པའི་ཉེན་ཚབས་ཅན་གྱི་དཀའ་ངལ་རིགས་ཤིག་འཕྲད་བཞིན་པའི་གནད་དོན་ཞིག་གི་སྡེད་བསམ་ཞིབ་མི་བྱེད་
དཀའ་མེད་བྱུང་། སྡེ་ཤན་པས། “ཨོ་རོ་མེ་ལའི་ཡུལ་གྲོང་ནང་ན་བེད་མེད་ཀྱི་དངོས་པོ་གཅིག་ཀྱང་མེད།” ཅེས་
བཤད། ཁོས་བཤད་པ་བདེན་པ་རེད། ཁོང་ཚོས་ཆར་རྒྱ་བདག་གཅེས་ཀྱིས་ཞིང་རྒྱར་བེད་སྤྱོད་བྱེད་པ་སྤོས་ཅི། ཐ་
ན་བ་ཕྱགས་ཀྱི་གཅིན་པ་རྒྱན་རང་གར་མི་སྐྱུར་བར་ཞིང་ལུད་དུ་བེད་སྤྱོད་བྱེད་ཀྱིན་འདུག ལག་ལེན་ལ་མཁས་
ན་དུག་ཀྱང་སྐྱོན་དུ་བསྐྱུར་བྱས་པ་ལྟར་སྐོར་རིག་དང་རྣམ་དཔྱོད་ཐུན་ན་འཇིག་རྟེན་གྱི་བྱ་བའི་ཡོད་ཚད་སྡེད་
པོ་ཅན་དང་འབྲས་བུ་ཅན་དུ་བསྐྱུར་བྱས་པ་རེད།

ནང་དུ་འགྲེམས་ཚོང་བྱེད་བཞིན་པའི་ཐོན་སྐྱེད་རྣམས་ནི་འགྲེམས་ཚོང་བྱེད་མཁན་གྱི་དཔལ་འབྱོར་གོང་འཕེལ་
དང་འགྲེམས་འཚོང་བ་རྣམས་འབྱོར་ཕུག་ཅན་དུ་འགྱུར་བྱེད་ཀྱི་ཐབས་ལམ་དུ་སོང་ཡོད་པ་མ་གཏོགས། ཐོན་
སྐྱེད་ལོངས་སྤོང་བྱེད་མཁན་རྣམས་ཀྱི་ཁེ་ཕན་གྱི་ཚད་དུ་མིན་སྟབས། ཐོན་སྐྱེད་ཀྱི་དངོས་པོ་འདི་དག་གི་སྤོང་ན་
མིའི་མིག་ལ་མངོན་གྱིན་པའི་རྣམ་ལ་སྟོན་པ། ཟླེ་ལ་ཞིམ་ཞིང་ལུས་ལ་འཇམ་པའི་བྱུང་ཚོས་ཤིག་གཙོ་བོ་འདོན་བྱས་ཡོད་
པ་མ་གཏོགས་མིའི་དོན་དམ་གྱི་འཕྲོད་བསྟེན་དང་ཕུགས་འཕེར་གྱི་ཁེ་ཕན་བསྐྱུར་པའི་བྱུང་ཚོས་ཅན་ཞིག་ཏུ་
ནམ་ཡང་བོ་བསྐྱུར་བྱེད་ཀྱིན་མེད། འདིས་དེང་དུས་ཀྱི་ཐོན་སྐྱེད་པལ་ཆེར་ཞིག་རང་བྱུང་སྤོང་གི་བཀོད་པ་དང་
བརྟུང་གི་ལེམས་ཅན་གཉིས་ཆར་ལ་ཁེ་ཕན་བསྐྱུར་རྒྱུའི་ཚབས་ལ་ཉེན་ཚབས་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བའི་དངོས་པོའི་རིགས་
ཤིག་ཏུ་འགྱུར་བཞིན་ཡོད་པའི་དོན་རྐྱེན་འདི་འབྱུང་གིན་ཡོད་པ་རེད།²⁸

དེ་ལྟར་ཨོ་རོ་སྤེ་ལའི་གོང་སྤེ་ནི་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཁྱོན་ལ་རང་བྱུང་ཁམས་དང་བསྐྱུར་གཤིབ་ཀྱིས་རི་ལྗང་འཚོ་དགོས་
པའི་བསྐྱབ་བྱ་དང་སྐྱལ་མ་གཏོང་མཁན་གྱི་གོང་སྤེ་ཞིག་ཡིན་ལ། དེ་ལྟའི་དུས་རབས་འདིར་འབྱུང་ཁམས་ལ་
བསྐྱུར་གཤིབ་བྱེད་པ་དང་འདོད་འདུན་ཚོམས་ངེས་ཀྱི་འཚོ་ཐབས་ལ་རོལ་རྒྱ་གཉིས་པན་ཚུན་འགལ་མི་དགོས་
པའི་དངོས་དོན་གསལ་བོར་སྟོན་པའི་དཔེ་མཚོན་གསོན་པོ་ཞིག་ཀྱང་ཡིན་སྟབས། ཨོ་རོ་སྤེ་ལའི་འཚོ་ཐབས་ལམ་
སྤོལ་ལ་མིག་དཔེ་བཟུང་དགོས། ཨོ་རོ་སྤེ་ལས་འགོ་བ་མིའི་རིགས་ལ་ཁོར་ཕུག་ཉམས་རྒྱུ་ལས་རི་ལྗང་སྐྱོབ་ཐབས་
ཀྱི་མང་གཞིའི་འགོ་ལམ་ཞིག་སྟོན་བཞིན་ཡོད། ཨོ་རོ་སྤེ་ལར་ཕེབས་དང་། བྱེད་རང་བོད་པ་ཞིག་ཡིན་ན། ཨོ་རོ་སྤེ་
ལར་མངོན་སྲུག་ལྡན་པའི་བོད་ཁང་[Tibet Pavilion]ཞིག་ཀྱང་ཡོད།

ཨོ་རོ་སྤེ་ལ་ནི་ང་ཚོའི་མིག་དཔེ་ཡག་པོ་ཞིག་ཡིན་ཀྱང་ཚད་མཐོན་པོའི་ཉམས་ཆག་ནང་དུ་སྐྱུང་བའི་དེ་ལྟའི་ཁོར་
ཕུག་གི་དཀའ་ངལ་སེལ་བར་མི་སྐྱེར་དང་ཚོགས་པ་བྱེ་བྲག་པའི་འགྲུལ་འཁུགས་ཀྱིས་རྒྱབ་སྐྱོར་ཆེ་བའི་འགྱུར་ལྡོག་
འདྲན་པའི་ངེས་པ་མེད། དེས་ན་ཁོར་ཕུག་ཉམས་རྒྱུ་གི་གནད་དོན་སེལ་བར་རྒྱལ་སྤྱི་རང་བཞིན་གྱི་ལས་འགྲུལ་
ཚོམ་དགོས་ལ། དེ་ཡང་རྒྱལ་སྤྱིའི་རྒྱལ་ཁབ་སོ་སོས་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཁྲིམས་ལྟགས་སྤོང་ནས་རང་བྱུང་ཁོར་ཕུག་ལ་ལྟ་
སྟངས་དང་ལག་བསྟར་རི་ལྗང་བྱེད་རུང་མིན་སྟངས་འཛིན་ཡོད་པའི་མང་གཞིའི་གནད་དོན་ཞིག་གི་སྤོང་ནས་
ལས་དོན་སྐྱབ་དགོས།

ཡར་རྒྱས་འགོ་བཞེན་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ཅིག་གིས་སོ་སོའི་དཔལ་འབྱོར་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་མིག་མཛུགས་གྱི་ཁེ་ཕན་
ཅམ་ཞིག་གཙོ་བོར་བཟུང་སྟེ་རྒྱལ་སྤྱི་རང་བཞིན་གྱི་ཚོགས་ཆེན་ཁག་གི་གོས་ཚོད་དང་ཅུ་འཛིན་ལ་བརྟེན་སྤོང་མི་
བྱེད་པ་མ་གཏོགས། སྤྱིར་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་གཙོ་བོར་གྱུར་པའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཚོགས་སྤེ་ཆེ་ཁག་གིས་ཁོར་ཕུག་

²⁸ གོང་གསལ་བརྗོད་ཚོག་འདི་དག་པལ་ཆེར་ཞིག་ཁོ་བོས་སྤྱི་ལོ་ ༢༠༡༡ ལོའི་ཟླ་བ་ ༢ ནང་བྲིས་པའི་ <<ཨོ་རོ་སྤེ་ལར་བསྐྱུར་བའི་ཕུག་སྐོར་ཟིན་ཐོ>> ཞེས་པ་ནས་དཔྲད་པ་ཡིན།

ཉམས་རྒྱུ་ལས་སློབ་ཐབས་ཐད་རྒྱལ་སྤྱི་རང་བཞིན་གྱི་ལས་དོན་སྤེལ་ཐབས་ཀྱི་འཆར་གཞི་དང་ལག་བརྟར་བྱེད་སྲུང་སྲོལ་ཡོད་པ་རེད།

ཉེ་ཆར་ཟླ་བ་ ༣ ཚེས་ ༡༥ ཉིན་འཇམ་སྒྲིབ་དངུལ་ཁང་ཚོགས་པའི་[World Bank Group]འགོ་འཛིན་ཇིམ་ཡིང་ཀིམ་ Jim Yong Kim གྱིས་ཇོར་ཇི་ཏེ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་གཙུག་ལག་སློབ་གྲྭ་[Georgetown University]གཏམ་བཤད་སྐབས་གནམ་གཤིས་འགྱུར་ཚྭ་གི་རྒྱ་རྒྱུན་ཤུགས་རྒྱུ་དུ་གཏོང་ཐབས་ཀྱི་ཐབས་ལམ་ལྟ་གསལ་སྟོན་བྱས་ཡོད་²⁹ པ་ནི་དཔེ་མཚན་ཚམ་ཞིག་ཡིན།

༥༥ གནམ་གཤིས་འགྱུར་ཚྭ་གི་རྒྱ་རྒྱུན་ཤུགས་རྒྱུ་དུ་གཏོང་ཐབས་ཀྱི་ཐབས་ལམ་ལྟ་གསལ་བྱེད།

- ༡། རྒྱ་རྒྱུན་[Carbon]སྒོའ་གཏོང་ལ་དཔུ་ལྷལ་སྒྲིབ་མོ་འགོལ་དགོས་པ།
- ༢། རྩོམ་སྤུ་[Fossil Fuel]ལྟ་བུའི་རྒྱལ་ཤུགས་བཅད་སྒོའ་ཚེད་དངུལ་གྱི་མཐུན་རྒྱུན་[Subsidy]སྒྱུར་རྒྱ་བཀག་འགོག་བྱེད་པ།
- ༣། ཚད་ལྡན་པོས་རྒྱལ་ཤུགས་སྤེལ་སྒོའ་[Energy Efficiency]དང་འཇམ་མེད་རྒྱལ་ཤུགས་[Renewable Energy]བཅད་སྒོའ་ཀྱི་ལས་དོན་སྤེལ་དགོས་པ།
- ༤། རྒྱ་རྒྱུན་ལ་མ་བརྟེན་ཞིང་གནམ་གཤིས་འགྱུར་ཚྭ་སོགས་ཀྱི་གཞི་རྒྱ་སྒོའ་ཕོག་སྤོང་བ་མེད་པའི་གྲོང་ཁྱེར་[Resilient Cities]འཛུགས་སྐྱབ།
- ༥། འགྲུང་ཁམས་དང་འཚམ་པའི་ཞིང་ལས་ཐོན་སྐྱེད་[Climate-Smart Agriculture]ལག་བརྟར་བྱེད་པ་དང་རྒྱ་གསལ་སྲུང་སྲོལ་བཤག་གཅེས་ཚད་ལྡན་བྱེད་པ།

ཐབས་ལམ་ལྟ་གསལ་པོ་དེ་དག་ལས་གསུམ་པ་དང་ལྔ་པ་ནི་མི་སྒྲིབ་དང་ཚོགས་པ་བྱེ་བྲག་པས་ཀྱང་བསྐྱབ་རྒྱལ་སྤྱི་ཡོད་ཅིང་། དེའི་དཔེ་མཚན་ལྟ་བུར། འཇམ་སྒྲིབ་ཐོག་ཨོ་ལ་གོར་ Al Gore ལྟ་བུ་ཁོར་ཕུག་ཉམས་རྒྱུ་སྤྱད་སྒྱུར་སློབ་ཐད་ལས་དོན་སྤེལ་ཚེད་སྤེལ་པའི་དོས་འཛིན་ཐོབ་པའི་སྟན་ཤུགས་ཅན་གྱི་མི་སྤྱི་ཤིན་ཏུ་མང་པོ་བྱུང་ཡོད་པ་དང་། རང་རེ་བོད་རིགས་སྤྱི་དང་ལྷག་དོན་ཚེས་བྱེད་མི་སྤྱིའི་ཁྲོད་ནས་ཀྱང་ལྟོགས་སྐྱབས་མགོན་ཚེད་པོས་དབྱས། ད་

²⁹ 5 Ways to Reduce the Drivers of Climate Change, March 18, 2015. <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2015/03/18/5-ways-reduce-drivers-climate-change>

ལྷོ་ཁོར་དཔལ་ལྷོ་རྒྱལ་དབང་ཀམ་པ་རིན་པོ་ཆེ་མཚོག་དང་སྐབས་མགོན་འབྲུག་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་རྣམ་གཉིས་ལྷོ་
བྱ་ཁོར་ཡུག་སྤྱད་སྐྱོབ་གི་མཛད་འཕྲིན་དང་འབྲེལ་ནས་མཚོན་སྟན་རྒྱས་བཞིན་པའི་མི་སྣ་གང་མང་ཐོན་བཞིན་
ཡོད་པ་ནི་དུས་སྐབས་དང་མཐུན་པའི་འགྲུར་ཚྲོག་ཅིག་དང་། ཚོས་བྱེད་མི་སྣ་ཚོའི་སྤང་བརྟན་ལ་གསུང་དུ་ཐེབས་
བཞིན་པའི་འགྲུར་ཚྲོག་ཅིག་ཀྱང་ཡིན།

ཐངས་འདྲིའི་ལྷོ་རྒྱལ་དབང་ཀམ་པའི་ཨ་རིའི་ཆེབས་བསྐྱོད་སྐབས་གི་ཤེས་ཡོན་བསྟེ་གནས་ཁག་ཏུ་གནང་དང་
གནང་བཞིན་པའི་གསུང་བཤད་ཁག་གི་བརྗོད་དོན་གཙོ་བོ་གསུང་གི་ཤེས་ཡོན་སྤྱད་དང་འབྲེལ་བའི་གནད་
དོན་ཆགས་ཡོད་པ་དེས་ཁོང་གི་ཁོར་ཡུག་སྤྱད་སྐྱོབ་དང་འབྲེལ་བའི་མཛད་འཕྲིན་ལ་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཐོག་ནས་དོ་སྤང་
དང་རེ་བ་ཇི་ཅམ་ཞུ་བཞིན་ཡོད་པ་མཚོན་ཐུབ།

གོང་གསལ་ཐབས་ལམ་ལྷོ་པོ་དང་འབྲེལ་ནས་གནས་གཤེས་འགྲུར་ཚྲོག་གི་ཤེས་ཡོན་སྤྱད་དང་གཏོང་ཐབས་ཐད་
ད་ལྟ་བར་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་གི་འགན་འཁུར་འོག་ཚོགས་འདུ་སྡེ་མང་ཚོགས་ཤིང་། འདི་ལོ་ཡང་མཉམ་
འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་གི་གནས་གཤེས་འགྲུར་ཚྲོག་སྐོར་གི་ཚོགས་ཆེན་ཞིག་སྤྱི་ཟླ་ ༡༡ པའི་ཚེས་ ༢༡ རས་སྤྱི་ཟླ་ ༡༢
ཚེས་ ༡༡ བར་རྒྱ་རན་སིའི་རྒྱལ་ས་ཐེ་རི་སི་ལ་འཚོག་གཏན་འཁེལ་ཡོད། ཡར་རྒྱས་འགྲོ་བཞིན་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་
ཅིག་གིས་ཚོགས་འདུའི་གོས་ཚོད་ལ་ཚད་མཐོན་པའི་ལག་བསྟར་དང་བརྩི་འཛོག་ཡོང་ཐུབ་མིན་ལ་མི་སྣ་ལ་པར་
ཚོགས་ཆེན་འདི་དག་གིས་འགྲུར་ཚྲོག་རིགས་ཤིག་དེས་པར་འདྲན་ཐུབ་རྒྱུ་ཡིད་ཆེས་བྱེད་ཚོག་པ་ཡིན།

༥༥ ད་དུང་ཕྱིས་དྲགས་མེད།

རེ་བ་མེད་པའི་ལྷོ་རྒྱལ་དབང་བསམ་སྦྱོར་ལ་ཡིད་ཆེས་མ་བྱེད།³⁰

༢༠༡༤ ལོའི་སྤྱི་ཟླ་ ༦ ཚེས་ ༡༤ ཉིན་ནི་བྱང་ཨ་རིའི་མངའ་སྡེ་ཁེ་ལི་པོ་ལོ་ཡའི་ཨམ་ཐེན་གཙུག་ལག་སློབ་ཆེན་
[University of California Irvine]དབུ་བརྟེན་ཏེ་ལོ་ངོ་ལྔ་བརྒྱ་འཁོར་བའི་དུས་དྲན་དང་། ༢༠༡༤ ལོའི་
སློབ་ཐོན་མཛད་སློམ་ཉམས་ཚོགས་གི་དུས་དྲན་བྱུང་བར་ཅན་ཞིག་ཡིན། ཉིན་དགུང་ཚུ་ཚོད་ ༡༢ ཟེན་ལ་ཉེ་ཞིང་
ཚ་གདུག་ཆེ་བའི་ཉེ་དྲོད་འོག་ང་རང་ཐེ་བའི་མི་གངས་སྤོང་ཚོ་ཁ་ཤས་ Angel Stadium ཞེས་པའི་རྩེད་ཐང་

³⁰ Remarks by the President Obama at University of California Irvine Commencement Ceremony, June 14, 2014 <https://www.whitehouse.gov/blog/2014/06/16/president-obama-speaks-climate-change-uc-irvine-commencement-ceremony> <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/06/13/remarks-president-university-california-irvine-commencement-ceremony>

ཆེན་མོའི་ནང་དུ་སྲིད་འཛིན་ཨོ་ལྷ་མ་ལེབས་རྒྱུ་རྒྱག་ཡོད། རྒྱས་སྒྲོམ་གྱི་རྣམ་པ་མེད་པའི་ལེབས་བསྟའི་འོག་སྲིད་འཛིན་མཚོག་སྐྱེ་མགོན་གཙོ་བོའི་ཚུལ་དུ་མཛད་སྒྲིའི་སྲིད་སྲོལ་ཆའི་ཐོག་ལེབས་ཤིང་། དགུང་ལོལ་ཚུ་ཚོད་ ༡༢ དང་སྐར་མ་ ༡༠ ལྷིང་གསུང་བཤད་གནང་མགོ་བཙུགས་སོང་།

སྐད་གསང་མཐོ་ཞིང་ཉམས་འགྱུར་དང་བརྗེས་བཏགས་ཁེངས་པའི་སློབ་ཐོན་གཏམ་བཤད་གྱི་བརྗེས་དོན་པལ་ཆེར་ཁོར་ཕུག་ཉམས་རྒྱུ་གི་གནད་དོན་ལ་འཕྲོམ་ཤིང་། དང་སྐབས་ཆེས་ཉམས་རྒྱུ་དུ་འགྱུར་བཞིན་པའི་ཁོར་ཕུག་གནད་དོན་ལ་མི་སྐྱེར་དང་གཞུང་འབྲེལ་གཉེས་ཀས་དོ་འཇུག་ཚུལ་མཐུན་ལེན་བྱུང་བ་བྱུང་ཆེ་ཉེན་ཚབས་དང་འཛིགས་སྐྱོག་གི་གཞུང་ལས་རྣམ་པར་རྒྱལ་འཛིན་དང་། སྐབས་དེའི་སློབ་ཐོན་སློབ་མ་རྣམས་ནི་རེ་བ་བཅོལ་ས་དང་། རྒྱལ་ཁ་ལེན་མཐུན་གྱི་མི་སྣ་གཙོ་བོར་སྤྱོད་ཀྱི་གཏོགས་པ་ལྟ་བུའི་སྣང་བརྟན་བརྟན་པའི་ཚོར་བྱུགས་ཆེ་བའི་གཏམ་བཤད་གྱིས་སློབ་ཐོན་སློབ་མ་ཚོར་རེ་སློབས་དང་ཚོད་སེམས། ལྷིང་སློབས་དང་ཉུར་བཅོན་གྱི་ངར་བྱུགས་ལྡན་པའི་སེམས་ཚོར་བྱུགས་ཆེ་བསྐྱེད་པར་བྱས་པའི་རྣམ་པ་མཛོན་བཞིན་འདུག

སྲིད་འཛིན་གྱིས། “ཡར་རྒྱས་འགོ་བཞེན་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གིས་རྣམ་བཤུགས་བེད་སྤྱོད་བྱེད་ཚད་ཉེན་རེ་བཞིན་ཆེ་བ་འགོ་བཞེན་ཡོད་པ་དང་། འབྲུར་འབྲིང་འཚོ་བར་ཁ་སྤྱོད་བཞིན་ཡོད་པའི་མི་གངས་བྱེ་བ་མང་པོར་སྤངས་འཁོར་དང་འབྲུགས་སྐམ་ལྟ་བུའི་རྣམ་བཤུགས་ཟད་གོན་ཆེ་བའི་འཚོ་ཐབས་ཆ་སྐྱེན་མཁོ་བཞིན་ཡོད། གལ་ཏེ་ང་ཚོས་རང་བྱུང་ཐོན་ལུངས་ཅ་བརྒྱལ་དུ་འགོ་བའི་ཉེན་ཚབས་འདྲིར་གཏོང་ལེན་ཚད་ལྡན་ཞིག་མ་བྱས་པ་ཡིན་ན་ང་ཚོ་ཐར་ཐབས་མེད་པའི་དཀའ་ངལ་ནང་དུ་སྐྱུང་ངེས། ཡར་རྒྱས་འགོ་བཞེན་པའི་རྒྱལ་ཁབ་འདི་ཚོའི་ནང་གི་ནག་རྩིས་སྒོད་གཏོང་[Carbon Pollution]གི་ཚད་གཞི་ཆེས་སྤྱར་པོས་འཕེལ་རྒྱས་སུ་འགོ་བཞེན་པའི་རིགས་ཡོད་པ་དང་། ཁོང་ཚོས་ཀྱང་དཀའ་ངལ་འདི་དག་ལ་གཏོང་ལེན་ངེས་པར་བྱ་དགོས་པར་འགྱུར་ཞིང་། ཨ་མི་རི་ཁབ་སློབ་ན་ཁོང་ཚོ་ནི་གནམ་གཤིས་འགྱུར་སྒྲོག་གི་བྱུགས་སྐྱེན་ཆེ་བ་ཐེབས་ཡུལ་ཡིན་པ་ཅམ་མ་ཟད་གྲོང་རྒྱུད་ཀྱང་ཆེས་མང་བ་ཕོག་ངེས་ཀྱི་རིགས་དག་ཡིན།

འཛམ་གླིང་སྤྱིའི་འགོ་སྤངས་ལྟར་ཁོང་ཚོས་ཨ་མི་རི་ཁབ་ཅི་ཞིག་བྱེད་མིན་དང་གང་ཞིག་ལག་བརྩར་བྱེད་མིན་ལ་བརྟེན་རྒྱུ་རྒྱག་ཡོད། ངའི་ཉམས་སྲོལ་ལྟར་ང་ཚོས་དཀའ་ངལ་འདི་དག་སེལ་ཐབས་གྱི་ལས་དོན་བརྩམས་པ་ཡིན་ན་ཁོང་ཚོས་ཀྱང་འགྲུལ་སྒྲོད་རྒྱག་ངེས་ཡིན་ཅིང་། ཨ་མི་རི་ཁབ་ལག་བརྩར་གྱི་ཁོད་ནས་དཀའ་ངལ་འདི་དག་སེལ་ཐབས་ཡོད་པའི་བདེན་དཔང་བྱས་ཆེ་ཁོང་ཚོ་ང་ཚོའི་རྗེས་སུ་འཇུག་ངེས་ཡིན། ཨ་རི་གཅིག་ལྟར་རང་བྱུང་གོད་ཆག་གི་ཉེན་ཚབས་འདི་དག་སེལ་མི་བྱུང་ཅིང་། ཨ་རིའི་སྡེ་བུའི་མེད་པའི་འཛམ་གླིང་གིས་དེ་བས་ཀྱང་དཀའ་ངལ་འདི་དག་སེལ་མི་བྱུང་། འདི་ནི་ངེས་པར་ཨ་མི་རི་ཁབ་སྡེ་བུའི་གྱིས་འཐབ་དགོས་པའི་སྐོལ་འཛིངས་ཤིག་

ཡིན། དེར་བརྟེན་ང་རང་གཞུང་གི་ལས་ཁུངས་སུ་ནམ་གནས་བར་སྐྱེར་དོན་ནས་ལས་དོན་འདི་དག་རྒྱུན་
འབྱོར་བྱ་རྒྱུ་ཙམ་མ་ཟད་ལས་ཁུངས་ནས་ཐོན་ཇེས་ཀྱི་མི་ལེན་དཀའ་མ་ཞིག་ཡིན་པའི་གནས་སྐབས་སུ་ཡང་
ལས་དོན་རྒྱུན་འབྱོར་གྱིས་བསྐྱབ་རྒྱུ་ཡིན། ལས་དོན་འདི་དག་རྒྱུན་འབྱོར་ཆེད་བྱིད་ཚོ་མི་རབས་གསར་པའི་
དཔུང་ཁག་ནི་དགོས་གཤམ་ཤིན་ཏུ་ཆེན་པོར་གྱུར་ཡོད།”³¹ ཅེས་གསུངས།

གོང་དུ་སྲིད་འཛིན་གྱིས་གསུངས་པ་ལྟར། མི་འབོར་ས་ཡ་མང་པོ་སྐྱེར་སྐྱོད་རྒྱུ་ལྡངས་འཁོར་སོགས་ལུས་ཤུགས་ཟད་
གོན་ཆེ་བའི་དངོས་པོའི་མཐུན་རྐྱེན་སྐྱོད་པའི་འབྱོར་འབྲིང་འཚོ་བར་ཁ་སྤྱོད་པའི་གནས་བབ་འདི་ནི་རང་བྱུང་
ཐོན་ཁུངས་ལ་འཕྲད་རྒྱུའི་ཉེན་ཚབས་ཆེ་བའི་འགྱུར་ལྡོག་ཅིག་ཡིན། རྒྱ་ནག་སྐོར་ཆེད་མཁས་པ་མར་ཏེན་
[Martin Jacques]གྱི་སློན་དཔག་རིགས་ཤིག་དཔེ་མཚོན་དུ་བཀོད་ནས་བཤད་ན། རྒྱ་ནག་གི་དཔལ་འབྱོར་
ཉམས་རྒྱུ་མེད་པར་ད་ལྟའི་གནས་བབ་ལྟར་འཕེལ་རྒྱས་སུ་བྱེད་ཆོ་སྤྱོད་ལོ་ ༢༠༣༡ ཚུན་མི་རེའི་ཡོང་འབབ་ཀྱི་
ཚད་གཞི་དེ་ད་ལྟའི་ཨ་རིའི་གནས་བབ་ལ་སོན་ཤུབ་རྒྱ་དང་། གནས་བབ་དེར་སོན་སྐབས། ད་ལྟའི་འཛམ་གླིང་གི་
འབྲུ་རིགས་བཟའ་བཙའི་སྐྱམ་ཆ་གཅིག་ཙམ་འཛད་སྐྱོད་བྱ་རྒྱུ་ཡིན་ཞིང་། ད་ལྟའི་འཛམ་གླིང་གི་ཤོག་བུ་བཟོ་སྐྱེན་
འབོར་ཚད་ཀྱི་ལྡབ་གཅིག་གིས་མང་བ་བེད་སྐྱོད་བྱ་དགོས་པར་འགྱུར་ངེས།³²

དེ་བཞིན་དུ་ཁོང་ཚོའི་འཚོ་བའི་གནས་ཚད་སྐྱེར་བདག་རྒྱུངས་འཁོར་ཅན་གྱི་ད་ལྟའི་ཨ་རིའི་མི་ལེན་གྱི་འཚོ་བའི་
གནས་བབ་ལ་སོན་ཆོ་རྒྱ་ནག་དུ་རྒྱུངས་འཁོར་[Car]ས་ཡ་ཆེག་སྟོང་ལྷག་བཟལ་རྒྱུ་ཡིན་ཞིང་། འདི་ནི་ད་ལྟ་ས་
ཡ་བརྒྱུད་བརྒྱ་ཙམ་ཡོད་པའི་འཛམ་གླིང་གི་རྒྱུངས་འཁོར་[Car]གྱི་འབོར་ཚད་ལས་བཟལ་རྒྱ་དང་། ཚད་གཞི་དེ་
འདྲ་ཞིག་ལ་སོན་ཆོ་ཉེན་རེར་ས་སྐྱམ་བེ་རེའི་[Barrel]ས་ཡ་ ༡༩ ཙམ་བེད་སྐྱོད་བྱ་དགོས་པར་འགྱུར་ཞིང་། དེ་
ནི་ ༢༠༠༩ ལོར་གོ་ལ་སྐྱོན་ཡོངས་སུ་ཉེན་རེར་ས་སྐྱམ་བེ་རེའི་ས་ཡ་ ༤༩ ཙམ་ཐོན་སྐྱོད་བྱས་³³ པའི་གནས་བབ་
ལས་ཀྱང་བཟལ་རྒྱུ་ཡིན་ལྟར་སྤྲོད།³⁴ འཚོ་བའི་གནས་བབ་འདི་འདྲ་ཞིག་ལ་རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་རྒྱ་ཆས་ནམ་

³¹ Remarks by the President Obama at University of California Irvine Commencement Ceremony, June 14, 2014 <https://www.whitehouse.gov/blog/2014/06/16/president-obama-speaks-climate-change-uc-irvine-commencement-ceremony> <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/06/13/remarks-president-university-california-irvine-commencement-ceremony>

³² Martin Jacques, *When China Rules the World* [second edition published in penguin books 2012]p.202

³³ Lester R. Brown, ‘A New World Order’. *Guardian*, 25 January 2006.

³⁴ Martin Jacques, *When China Rules the World*[second edition published in penguin books 2012]p.202

ཡང་འདད་ཐབས་མེད་པ་ཙམ་མ་ཟད། ད་ལྟ་ཐོན་སྐྱེད་བྱེད་བཞིན་པའི་འབྲུ་རིགས་ཀྱི་འབོར་ཚད་ལ་ཡང་གནམ་གཤིས་འགྱུར་ཚྭ་གི་དཀའ་ངལ་འོག་ནས་ཉམས་ཆག་ཤིན་ཏུ་ཆེན་པོ་ཡོང་ཉེན་ཡོད་དེ། ཉེན་ཤས་སློན་རྒྱ་ནག་གནམ་རིག་ལྷན་ཁང་[China's Meteorological Administration]གི་མགོ་གཙོ་ཉིང་[Zheng Guogang]ཟེར་བས་ཤིན་ཏུ་གསུམ་ཁང་བརྒྱུད་གནམ་གཤིས་འགྱུར་ཚྭ་གི་ཤུགས་རྒྱུ་ལ་བརྟེན་ནས་རྒྱ་ནག་ནང་དུ་ཚ་དྲོད་འཕེལ་བ་དང་ཐན་སློན་གཏོང་བ། ཞིང་ལས་ཐོན་སྐྱེད་ཉམས་རྒྱུ་དུ་འགོ་བ། རྒྱ་མཚོ་ཆེན་མོ་ཁག་གིས་མཚོན་པས་འཇུགས་སྐྱོན་ལས་གཞི་ཁག་ལ་དོ་ཕོག་ཤུགས་ཆེ་ཐེབས་རྒྱ་དང་འབྲུ་རིགས་ཐོན་ཁུངས་ཉམས་རྒྱུ་གི་དཀའ་ངལ་ཆེན་པོ་འཕྲད་རྒྱུ་ཡིན་པའི་ཉེན་བརྒྱུད་ཡོད་³⁵ པ་ལྟར་ཡིན།³⁶ ད་ལན་རྒྱ་ནག་གཞུང་འབྲེལ་གྱིས་རྒྱ་ནག་རྒྱལ་ནང་དུ་ཁོར་ཕྱག་ཉམས་རྒྱུ་གི་དཀའ་ངལ་ཤུགས་ཆེ་ཡོད་པ་དང་དེར་གདོང་ལེན་ཚད་ལྡན་བྱེད་དགོས་པའི་གྲོ་སློང་བྱས་པ་དེར་རྒྱལ་སྤྱིའི་གསུམ་ལམ་ཆེ་ཁག་³⁷ ལ་དོ་སྤངས་ཆེན་པོ་བྱས་ཡོད།

ཁོར་ཕྱག་ཉམས་རྒྱུ་གི་གནས་སྟངས་འདིས་རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་དང་ཁོར་ཕྱག་ཉམས་རྒྱུ་ལ་འཛེམ་གཟོན་མི་བྱེད་པའི་རྒྱ་ནག་དེ་ཉིད་ལྷན་ཤུགས་གཙང་མ་[Clean Energy]བེད་སྤྱོད་ཀྱི་འཚོ་ཐབས་ལ་མ་ཞུགས་ཀ་མེད་དུ་གྱུར་པའི་སྐུལ་རྒྱུན་བྱེད་མི། རྒྱ་མཚོན་ནི་མིའི་འཚོ་བའི་ཡར་རྒྱས་དེ་ལྟར་འགོ་དགོས་པ་དང་ཡར་རྒྱས་དང་མཐུན་པའི་དགོས་མཁོ་ཤུགས་འཕེར་ཚད་དང་ལྡན་པ་ཞིག་སློང་དགོས་ན་འགོ་ལམ་གྱི་གདམ་ཀ་འདི་ལས་སྤྱོད་མེད་པས་རེད།

སྤྱིར་མི་རྣམས་འབྱོར་འབྲིང་སྤྱི་ཚོགས་སུ་ཁ་ཕྱོགས་པ་འགྱུར་ཚྭ་ལེགས་པོ་ཞིག་ཏུ་ངོས་འཛིན་དགོས་ཀྱང་རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་ལ་གཏོར་སློན་ཚབས་ཆེན་འགོ་བའི་གནས་བབ་ཤུགས་ཆེ་ལྡན་པའི་ད་ལྟའི་འབྱོར་འབྲིང་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་འཚོ་ཐབས་སུ་སོན་པ་འགྱུར་ཚྭ་ལེགས་པོ་ཞིག་ཏུ་བརྩི་ཐབས་མེད། དེས་ན་ཁོར་ཕྱག་ཉམས་རྒྱུ་གི་གཏོར་བརླག་ཚབས་ཆེན་ཐེབས་པའི་མཚུགས་འབྲས་ཤིག་ཐོན་རག་བར་སྐྱོད་ནས་མི་འདུག་པར་ད་ལྟ་ནས་མིའི་འདོད་འདུན་ཚད་མཐོན་པོའི་བར་སློང་ཐུབ་ཅིང་། རང་བྱུང་ཁོར་ཕྱག་ལ་དོ་ཕོག་ཤུགས་ཆེ་ཐེབས་མི་དགོས་པའི་

³⁵ Climate change: China official warns of 'huge impact', 22 March 2015.
<http://www.bbc.com/news/world-asia-china-32006972>
³⁶ Top Chinese Official Says Climate Change Is "Serious Threat," Could Have "Huge Impact", By Ben Mathis-Lilley.
http://www.slate.com/blogs/the_slatest/2015/03/23/china_global_warming_meteorologist.html
³⁷ China's Awakening to Climate Change is Bad News for Coal, March 23, 2015
<http://climatecrocks.com/2015/03/23/chinas-awakening-to-climate-change-is-bad-news-for-coal/>

རང་བྱུང་གི་བཟོད་པ་དང་འཚམ་པའི་འཚོ་ཐབས་ལམ་སྲོལ་ཚད་ལྡན་གྱི་རིགས་ཤིག་གསར་གཏོད་བྱས་ཤིང་།
དགོས་པ་ཤིན་ཏུ་གལ་ཆེ་ཡིན།

གནད་དོན་འདིའི་ཐད་སྲིད་འཛིན་གྱིས་ནན་བཤད་བྱས་པར། “ང་ཚོར་སློབ་ཐོན་སློབ་མ་བྱེད་ཚོའི་གསར་ནས་རྒྱས་
ཤུགས་གསར་པ་[New Fuels]གསར་གཏོད་བྱེད་པའི་ཚན་རིག་པ་མཁོ་ཞིང་། རྒྱས་ཤུགས་དེ་ཚོ་འཕེལ་རྒྱས་
དར་འཕེལ་གཏོང་བའི་བཟོ་སྐྱུན་ལས་རིག་པ་མཁོ། ང་ཚོར་འཕྲུལ་རིག་གསར་གཏོད་བྱེད་པའི་བཟོ་སྐྱུན་པ་མཁོ་
ཞིང་། ཐོན་གསར་འཕྲུལ་རིགས་འཚོང་འགྲེམས་བྱེད་པའི་བཟོ་ཚོང་པ་མཁོ། ང་ཚོར་ནག་རྩིས་ལ་མ་བརྟེན་པའི་
[Zero-Carbon Components]ཚད་མཐོའི་འཕྲུལ་རིགས་[High-Tech]མཁོ་འདོན་གྱི་ལས་བཟོ་བ་མཁོ་
ཞིང་། རྒྱས་ཤུགས་གཙང་མ་སྲོད་པའི་དུས་རབས་[Clean Energy Age]ཤིག་གི་སྐབས་གཞི་བརྟན་པོ་འཇུགས་
མཁན་གྱི་མི་སྣ་མཁོ། ང་ཚོར་རང་བྱུང་ཁོར་ཕྱག་ཉམས་རྒྱུ་དུ་གཏོང་བའི་འབག་བཙོག་གི་ཡར་རྒྱས་འདི་ལས་
རིང་དུ་བརྒྱལ་ཏེ་འཛམ་གླིང་གི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ལུགས་འཕེར་རྒྱུ་གནས་ཐུབ་པའི་རྒྱས་ཤུགས་[Sustainable
Energy]མཁོ་སྲོད་གྱི་ལམ་ནས་ཡར་རྒྱས་སུ་འགྲོ་བར་ཞབས་འདེགས་སྐྱབ་པའི་དང་ལྷང་ཞབས་ཞུ་བ་དང་ཚོང་
དོན་མི་སྣ། ཚེད་མཁས་མི་སྣ་སོགས་མཁོ་བཞིན་ཡོད།”³⁸ ཅེས་ནག་རྩིས་སོགས་རང་བྱུང་ཁོར་ཕྱག་ལ་ཚད་དོད་
བསྐྱེད་པ་དང་འབག་བཙོག་བཟོ་བའི་རྒྱས་པ་ཤུགས་ཆེན་ལྡན་པའི་རྩིས་རིགས་སྲོད་གཏོང་ལ་ཤུགས་ཆེར་བརྟེན་
པའི་ད་ལྟའི་བཟོ་སྐྱུན་ལས་རིགས་ལ་སྐབས་ཆེ་བའི་གསར་བཞེ་བྱས་ཏེ། རང་བྱུང་ཁོར་ཕྱག་གི་བཟོད་པ་དང་
འཚམ་ཞིང་ལུགས་འཕེར་རྒྱུ་གནས་ཐུབ་པའི་རྒྱས་ཤུགས་གསར་སྐྱུན་གྱི་བྱ་བར་དུ་བརྩོན་གྱིས་ཞུགས་དགོས་
པའི་ནན་བཤད་བྱས།

ད་ལྟའི་འཛམ་གླིང་གི་དཔལ་འབྱོར་ལམ་སྲོལ་ནི་”**འདོད་རྩམས་ལ་བརྟེན་པ་ལས་དགོས་མཁོ་ལ་བརྟེན་
མེད་**”³⁹ ལྟབས་འདོད་རྩམས་ལ་བརྟེན་པའི་དཔལ་འབྱོར་ལམ་སྲོལ་ལ་འགྱུར་ཚྭ་ཤུགས་ཆེན་ཞིག་མ་བཏང་བར་
དཀའ་ངལ་ཁག་སེལ་ཐབས་མེད། དེར་བརྟེན་ནག་རྩིས་སྲོད་གཏོང་སོགས་ཁོར་ཕྱག་ཉམས་རྒྱུ་གཞི་རྒྱ་རྒྱུན་ཤུགས་
ཆེ་བསྐྱུན་མཁན་གྱི་ཡར་རྒྱས་འགྲོ་བཞིན་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གིས་དུས་ཡུན་ངེས་ཅན་ཞིག་གི་ནང་དུ་འགྱུར་ཚྭ་
གསར་པ་ཞིག་ལ་ངེས་པར་ཁ་ཕྱོགས་དགོས་པར་འགྱུར་ངེས་ཏེ། ལོང་དུ་རྒྱ་ནག་དཔེ་མཚོན་དུ་བཀོད་ནས་གསལ་

³⁸ Remarks by the President Obama at University of California Irvine Commencement Ceremony, June 14, 2014 <https://www.whitehouse.gov/blog/2014/06/16/president-obama-speaks-climate-change-uc-irvine-commencement-ceremony> <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/06/13/remarks-president-university-california-irvine-commencement-ceremony>

³⁹ འདི་ནི་མཁས་དབང་ཟམ་གདོང་རིན་པོ་ཆེས་ཡང་ཡང་བེད་སྲོད་མཚན་བཞིན་ཡོད་པའི་ད་ལྟའི་འཛིན་ཏེན་གྱི་དཔལ་འབྱོར་ལམ་སྲོལ་གྱི་དོ་བོ་གསལ་བར་སྟོན་པའི་ཚྭ་ཚིག་གསལ་ཆེན་
ཞིག་ཡིན།

སྟོན་བྱས་པ་ལྟར། རྒྱལ་ཁབ་སལ་མོ་ཆེས་ད་ལྟའི་རུས་ཤུགས་བེད་སྤྱོད་ལ་འགྱུར་ཕྱོག་མ་བཏང་བར་སྐར་རྒྱན་གྱི་
ལམ་དེར་སྐྱེས་མཐུན་ལྷགས་པ་ཡིན་ན་ནམ་ཞིག་རང་བྱུང་ཐོན་ལུངས་ཀྱིས་མིའི་ཉེན་རེའི་འཚོ་གནས་གྱི་དགོས་
མཁོ་སྐོང་ཐབས་མེད་པ་དང་། ལྷག་དོན་གནས་གཤེས་འགྱུར་ཕྱོག་དང་འབྲེལ་བའི་རང་བྱུང་གི་གོང་ཆགས་དང་
མཁའ་རྒྱང་དང་འབྲུང་རྒྱ་སོགས་གཞི་རྒྱའི་འཚོ་གནས་དགོས་མཁོ་ཁག་ཉམས་ཉེས་སུ་བྱིན་པའི་ཉེན་ཚབས་ཤིག་
ལས་ནམ་ཡང་ཐར་ཐབས་མེད་པའི་གནས་བབ་ཅིག་གི་ནང་ལ་སྤྱུང་གི།

ཨ་རིའི་སྲིད་འཛིན་གྱིས་སྤྲུགས་འཕེར་ཐུན་པའི་རུས་ཤུགས་གཙང་མ་སྤྱོད་པའི་དུས་རབས་ཤིག་ཏུ་སྡེ་ཁྲིད་གྱི་
འབོད་སྐྱབས་སྤྲུགས་པ་ལྟར་ཁོང་ཚོས་ལས་དོན་འདིར་དེས་པར་ལྷགས་དེས་གྱི་རྒྱ་མཚན་ཅིག་ལོ། འཛམ་གླིང་སྤྱིའི་
ཁོར་ཡུག་ཉམས་རྒྱུ་ལ་འགན་འཁུར་གྱི་བསམ་སློབ་བཅངས་པ་ཅམ་མིན་པར་ཁོང་ཚོས་བརྒྱུད་ལམ་འདིའི་ཁྲོད་
ནས་ཚོང་ལས་ལ་བརྟེན་པའི་གོ་སྐབས་དང་ཁེ་ཕན་སྤྲོད་པའི་ཞིག་ཐོབ་སྲུབ་པའི་དེས་ཤེས་ཀྱང་རྙེད་ཡོད་པ་
དེ་ཡིན།

དེ་ཡང་རང་བྱུང་ཐོན་ལུངས་རྩ་རྒྱུས་སུ་འགོ་བ་དང་ཁོར་ཡུག་ཉམས་རྒྱུ་གི་ཤུགས་རྒྱུན་ཉེན་བཞིན་ཆེ་ཏུ་འགོ་
བཞིན་པ་འདིས་ཡར་རྒྱས་འགོ་བཞིན་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གིས་དེས་པར་དུ་སྤྲུགས་འཕེར་རྒྱུན་གནས་སྲུབ་པའི་
རུས་ཤུགས་གཙང་མ་སྤྱོད་པའི་འཚོ་ཐབས་ལམ་སྐོལ་ལ་ཁ་སྤོགས་རྒྱ་ཡིན་ཞིང་། སྐབས་དེར་སྤྲུགས་འཕེར་རྒྱུན་
གནས་སྲུབ་པའི་རུས་ཤུགས་གསར་པ་རྒྱང་གཞིར་བརྟེན་པའི་དབུས་ཡོན་དང་འབྲེལ་བའི་རིག་གནས་དང་
འབྲེལ་རིགས། ལག་རྩལ་པ། བཟོ་གྲུ། སློབ་གྲུ། ཆེད་མཁས་མི་སྣ་སོགས་ནི་དུས་རབས་དེའི་དབུས་འབྲོར་འབེལ་རྒྱས་
གཏོང་བའི་རྒྱང་གཞིའི་སྤྲུལ་ཤུགས་སུ་འགྱུར་དེས་པ་དང་། ཨ་མི་རི་ཁས་ད་ལྟ་ནས་སྐབས་དེ་དུས་གྱི་དབུས་ཡོན་
རིག་གནས་དེའི་རྒྱ་བདག་དང་དབང་རྒྱུར་བྱེད་པོ་གཙོ་བོ་ཆགས་རྒྱུའི་ག་སྒྲིག་དང་འཆར་འགོད་བྱེད་བཞིན་ཡོད།

ཉེ་ཆར་རང་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱིས་རྒྱལ་སྤྱིའི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ལ་གནས་གཤེས་འགྱུར་ཕྱོག་སྟོན་འགོག་དང་
འབྲེལ་བའི་ལས་འཆར་ཁག་སྤྱི་ལོ་ ༢༠༡༥ ལོའི་སྤྱི་ལོ་ ༣ ཚེས་ ༣༡ རང་ཚུད་རྒྱལ་ཚོགས་སུ་སྤུལ་འབྱོར་བྱིན་པ་
དགོས་པའི་བཀོད་ཁྲབ་ལ་ཨ་རི་གཅིག་ཤུས་དུས་ཐོག་འབྲེལ་རྒྱུའི་ཁས་ལེན་ལས། དེ་མིན་རྒྱ་ནག་དང་རྒྱ་གར།
རྒྱ་སེལ། ར་ཤི་ཡ། ཁེ་ན་ཏ། ཨོ་སི་ཀོ་ལི་ཡ་སོགས་ཀྱིས་དུས་ཐོག་སྤུལ་ཐབས་མེད་པའི་འབོད་སྐྱེལ་བྱེད་བཞིན་
ཡོད། གནད་དོན་འདི་གཅིག་སྤྱིའི་ཐོག་ནས་ཀྱང་ཨ་རིས་ཇི་ཅམ་གོམ་པ་མདུན་སྤོང་བཞིན་པའི་གནས་
སྤངས་མཚོན་སྲུབ།

སྲིད་འཛིན་གྱིས་གཏམ་བཤད་གནང་བའི་སྐབས་སྟོང་ཚོ་བདུན་ལྷག་བཟུལ་བའི་ལོ་དེའི་སློབ་ཐོན་སློབ་མ་རྣམས་

དང་། གཞན་ཡང་གཙུག་ལག་སློབ་ཁང་གི་དགེ་སློབ་ལས་བྱེད་སོགས་ལ་རེ་སློབས་དང་ཚོད་སེམས་ཀྱི་ཚོར་འཁྲུགས་
ཏུ་ཅང་ཚེན་པོ་བསྐྱེད་པར་བྱས་པའི་རྟགས་སུ་དཀའ་སྤོང་དང་མངོན་བསྟོན། རྒྱུ་སྐྱོར་སོགས་མཚོན་པའི་ཐལ་མོ་
ཡང་ནས་ཡང་དུ་བརྒྱབས་པ་སོགས་བྱས། ཁོ་པོ་ཁོར་ཕུག་ཉམས་རྒྱུ་གི་གནད་དོན་དང་འབྲེལ་བའི་འཛིག་རྟེན་
ཀྱི་གུད་པ་ལག་སེལ་ཐབས་དཀའ་བའི་ལྷ་ཚུལ་འཛིན་མཁན་ཞིག་ལ་ཡང་སྐབས་དེའི་གཏམ་བཤད་ཀྱིས་རེ་སློབས་
ཀྱི་ཚོར་སྤྲུང་འཁྲུགས་ཆེ་བསྐྱེད་པའི་གོ་སྐབས་བྱུང་།⁴⁰ གཏམ་བཤད་ཀྱི་སྐབས་དེར་གནམ་གཤིས་ཚ་དྲོད་གང་འཚམ་
ཚེན་པོ་བརྟན་པ་ལྟར་ཉེ་ཆར་སྟོན་པའི་གནམ་གཤིས་འགྱུར་ཚྭ་གི་སྟོན་ཐོ་ལྟར་ན་སྤྱི་ལོ་ ༢༠༡༤ ལོ་ནི་བྱུང་
རབས་ལོ་རྒྱུས་ཐོག་ལྷན་མ་བྱུང་བའི་ཚ་དྲོད་ཆེ་ཤོས་ཀྱི་ལོ་ངོ་ཞིག་ཏུ་ངོས་འཛིན་བྱས་ཡོད།⁴¹

དེ་ལྟར་ ༢༠༡༤ ནི་གོ་ལའི་བྱུང་རབས་སུ་གནམ་གཤིས་ཚ་དྲོད་ཐོ་འགོད་བྱས་པའི་ནང་གི་ཚ་དྲོད་ཆེ་ཤོས་ཀྱི་ལོ་
ངོ་ཞིག་ཏུ་གྱུར་ཡོད་ཅིང་། ད་ལྟའི་ཆར་ཡར་རྒྱས་འགོ་བཙུག་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ལག་ཏུ་གོ་ལའི་ཚ་དྲོད་རྒྱས་བྱེད་ཀྱི་
རྒྱ་རྒྱུན་དུ་གྱུར་པའི་ནག་རྩིས་སོགས་རྩིས་ངན་སྟོན་གཏོང་གི་བཟོ་ལས་ལག་མཚམས་འཛིག་མེད་པའི་རྒྱལ་དུ་
ལག་བརྟར་བྱེད་མཁན་ཡིན་ཡང་། ལྷབས་ལེགས་པ་ཞིག་ལ། ལོ་ངོ་བཅུ་པའི་བཞི་ལོ་རིང་རྒྱལ་སྤྱིའི་དཔལ་འབྱོར་ལ་
ཉམས་རྒྱུད་མེད་པའི་ཐོག་དཔལ་འབྱོར་འབེལ་ཚད་བརྒྱ་ཆ་ ༩ ཅམ་གྱི་འཕར་ཆ་བྱུང་ཞིང་ནག་རྩིས་སྟོན་ཚད་ལ་
འཕར་ཆ་མ་བྱུང་བའི་ཆེས་ཐོག་མའི་དུས་སྐབས་དེ་ཡང་སྤྱི་ལོ་ ༢༠༡༤ ནང་བྱུང་ཡོད།⁴² འདི་ནི་གནམ་གཤིས་
འགྱུར་ཚྭ་གི་སྟོན་འགོག་དང་འབྲེལ་བའི་རྒྱལ་སྤྱི་རང་བཞིན་གྱི་མཉམ་ལས་དང་ཚོགས་འདུ། བེམས་སློབ་གཏུན་
འབབ། མི་མང་གི་ཤེས་ཡོན་གོ་རྟོགས་སྤེལ་བ་སོགས་ཀྱི་ལས་དོན་འཁྲུགས་ཚེན་པོས་སྤེལ་དང་སྤེལ་སྤུས་སུ་ཡོད་པར་
གྲུབ་འབྲས་ཀྱང་མི་དམན་པ་ཐོན་བཞིན་ཡོད་པའི་མངོན་རྟགས་བཟང་པོ་ཞིག་ཡིན་ཆོག་ལ། འདིའི་ཐད་རྒྱལ་
སྤྱིའི་ལུས་འཁྲུགས་ལས་ཁང་[International Energy Agency]གི་དཔལ་འབྱོར་སྤྱི་བྱུང་པ་རྒྱ་ཉི་[Chief
Economist Fatih Birol]ཡིས། “མངོན་རྟགས་བཟང་པོ་འདིས་དུས་རབས་འདིའི་ནང་ལ་འགོ་བཅིས་གཏོང་
ལེན་བྱེད་དགོས་པའི་ཉེན་ཚབས་ཆེ་བའི་གནམ་གཤིས་འགྱུར་ཚྭ་གི་དཀའ་ངལ་ལ་ང་ཚོས་མཉམ་ལས་ཀྱི་ཐོག་

⁴⁰ ཁོ་པོའི་དབྱིན་སྐད་ཤེས་ཚད་ཞན་སྟོན་གྱིས་གཏམ་བཤད་དངོས་གཞིའི་སྐབས་གོ་རྟོགས་མ་བྱུང་བའི་བརྗོད་དང་མ་སྤྲོད་ཀྱི་རིགས་མང་དག་ཅིག་ལ་འབྲེལ་བཤད་དང་བསམ་ཚུལ་བསྐྱོད་
བྱེད་རོགས་བྱེད་མེད་ལ་བྱུང་རྒྱུ་ལྟ་བུའི་གུས་པའི་ངོ་ཤེས་ཁོང་ལ་ཡང་སྐབས་འདིར་བཀའ་དྲིན་རྩིས་དྲན་ལྷ་བཞིན་ཡོད། གཏམ་བཤད་རྩིས་གཙུག་ལག་སློབ་གྲྭ་ལྟེ་ལོག་གི་ལམ་བར་དུ་
super underrated ཞེས་པའི་མ་སྤྲོད་ཅིག་གི་ནང་དོན་ལ་བསྟོ་སྐྱོང་བྱེད་པ་ནས་མགོ་བརྒྱུས་ཏེ་ཁོང་གིས་སྤོང་འཛིན་གྱི་གཏམ་བཤད་གོ་དཀའ་བའི་རིགས་ལ་འབྲེལ་བཤད་
བྱས་པ་དང་རྩ་དྲན་གསོས་ཀྱི་འདུག།

⁴¹ NASA, NOAA Find 2014 Warmest Year in Modern Record, January 16, 2015
<http://www.nasa.gov/press/2015/january/nasa-determines-2014-warmest-year-in-modern-record/#.VQUrttKUcgl>

⁴² 5 Ways to Reduce the Drivers of Climate Change, March 18, 2015
<http://www.worldbank.org/en/news/feature/2015/03/18/5-ways-reduce-drivers-climate-change>

ནས་གདོང་ལེན་བྱེད་ཐུབ་པའི་རེ་བ་ཤིན་ཏུ་ཆེན་པོ་སྤྱིན་བྱུང་།”⁴³ ཞེས་གསུངས་ཡོད།

དེང་སྐབས་རྒྱལ་ཁབ་ཆེས་མང་པོ་ཞིག་ཕྱགས་འཕེར་རྒྱན་གནས་ཐུབ་པའི་རྒྱས་ཤུགས་གསར་པ་བེད་སྤྱོད་ལག་
བསྟར་ལ་ཁ་ཕྱོགས་ཀྱིན་ཡོད་ཅིང་། དབྱིན་ཡུལ་དུ་ཉེ་ཆར་རང་ཉི་འོད་རྒྱས་པ་བེད་སྤྱོད་དང་འབྲེལ་བའི་སྐབས་
བདེ་བའི་སློག་གསོག་འཕུལ་ཆས་ཀྱི་རིགས་ཤིག་གསར་ཐོན་བྱུང་བ་དང་། འཕུལ་ཆས་དེ་ཆོ་ནི་སྤྱིན་པ་སོགས་ཡོད་
མིན་ལ་མི་སྣེས་པར་ཉེ་སློག་གསོག་ཐུབ་པ་དང་པར་རྒྱུ་འབྱུང་སྐབས་བདེ་བ་སོགས་ཀྱི་ཁྱད་ཆོས་ལྡན་པའི་
འབྲེལ་བཤད་བྱས་ཡོད། རང་རེའི་བོད་མཐོ་སྐང་ལྷ་བྱར་མཚོན་ན་སྟོ་ཨ་མི་རི་ཀའི་ས་ཏ་རའི་བྱེ་ཐང་གི་མཚུགས་
ནས་ཉེ་འོད་རྒྱས་པ་མཐོ་འདོན་གྱི་མཐུན་སྦྲེན་ཆེན་པོ་ལྡན་པའི་སའི་གོ་ལའི་ཐོག་གི་ས་ཁུལ་ཨང་གཉིས་པ་དེ་
ཡིན་⁴⁴ ལྟུངས། ད་ལྟོ་ནས་རང་རེའི་བཅོན་བྱོལ་སྤྱིག་འཇུགས་ཀྱིས་ཉེ་འོད་རྒྱས་པའི་རིག་གནས་ལ་དོ་སྣང་སློབ་
སྦྱོང་ཡོང་བའི་ཁོར་ཕྱག་བསྐྱུར་ཏེ་འབྱུང་འབྱུང་གཞིས་བྱེས་མཉམ་འཇོམས་ཀྱི་གནས་སྐབས་སུ་རང་རྒྱ་འཕེར་
བའི་ཐོག་ནས་ཉེ་འོད་རྒྱས་པ་བེད་སྤྱོད་ཐུབ་པའི་བྱ་སྤྱོད་དང་འཆར་གཞི་ཡོད་པ་ཞིག་དགོས་རྒྱུ་ཤིན་ཏུ་ནས་
གལ་ཆེན་དུ་མཐོང་།

བོད་མཐོ་སྐང་གི་མི་འབོར་དང་འཚམ་པའི་དགོས་མཐོང་དང་། རང་བྱུང་ཁོར་ཕྱག་གི་ཆགས་བབ་སོགས་གང་ཐད་
ནས་གཞིགས་ཀྱང་། རྒྱས་ཤུགས་མཐོ་འདོན་བྱེད་པར་གཙོ་བོ་ཆེན་ཁག་ལ་ཚུ་རགས་འཇུགས་སྐྱུན་བྱེད་པ་དང་། རྩོ་
སོལ་བེད་སྤྱོད་བྱེད་པ་སོགས་ཁོར་ཕྱག་ལ་གཏོར་བཤེག་ཚབས་ཆེན་གཏོང་བའི་འཇུགས་སྐྱུན་ལས་རིགས་ལ་སྟོས་
དགོས་དོན་མེད།

བཅོན་བྱོལ་བོད་མི་ཚོས་ཉེ་འོད་རྒྱས་པ་དང་འབྲེལ་བའི་འབྱུང་ཁམས་དང་འཚམ་པའི་རྒྱས་ཤུགས་བེད་སྤྱོད་ཀྱི་
ཤེས་ཡོན་ལས་རིགས་ལ་དོ་སྣང་རྩ་བ་ནས་མ་བྱས་པ་ཡང་མིན། རྒྱ་གར་མངའ་སྡེ་ར་ཇི་སི་ཐན་དུ་ཉེན་གཞི་བྱས་
པའི་[Barefoot College]ནི་ཁ་པར་དང་སློག་ཤང་། ཁ་བཟས་གཡོས་སྦྱོར་སོགས་ཉེན་རེའི་འཚོ་ཐབས་ཡོངས་
རྒྱུས་ཉེ་འོད་རྒྱས་པ་འབབ་ཞིག་གི་བེད་སྤྱོད་ལ་བརྟེན་པའི་ཤེས་ཡོན་བསྐྱེད་གནས་ཤིག་ཡིན་ལ། བསྐྱེད་གནས་དེ་
ཉིད་ཕྱག་འདེབས་མཛོད་པོ་སྐུ་ཞབས་རྣམས་ཀྱི་[Bunker Roy]ལགས་ལ་⁴⁵གོང་ས་སྐབས་མགོན་ཆེན་པོས་
ཕྱགས་འདུན་མཛོད་པ་ལྟར། ཁོང་གིས་བསྐྱེད་གནས་དེར་བོད་རིགས་བྱུང་མེད་གཉིས་ལ་ཉེ་འོད་རྒྱས་པའི་འཕུལ་

⁴³ Global energy-related emissions of carbon dioxide stalled in 2014, 13 March 2015
<http://www.iea.org/newsroomandevents/news/2015/march/global-energy-related-emissions-of-carbon-dioxide-stalled-in-2014.html>
⁴⁴ Michael Buckley, Meltdown in Tibet: China’s reckless destruction of ecosystems from the highlands of Tibet to the deltas of Asia. P57

རིག་ལག་རྩལ་གྱི་ཤེས་ཡོན་སྤྲད་དེ་ཁོང་གཉིས་ཉི་འོད་རྒྱས་པའི་ལས་རིག་པར་གྱུར་བྱུང་པ་བྱུང་ཡོད།⁴⁵ བརྟེ་གནས་དེར་སློབ་སྦྱོང་བྱས་ཏེ་ཉི་འོད་རྒྱས་པའི་ཆེད་ལས་པ་དང་། སོའི་སྤྲོད་པ་སོགས་ཆགས་པར་ཡི་གེ་འབྲི་སློག་གྲང་ཤེས་དགོས་དོན་མེད་དེ། བརྟེ་གནས་དེས་ཨམ་རི་ཀ་དང་ཨབ་ལྷ་ནི་སི་ཐན་ལྷ་བུའི་ཆེས་མཐོའ་འཁོབ་ཏུ་གྱུར་པའི་གྲོང་གསེབ་ཁག་ནས་བསྐྱུས་པའི་ཡི་གེ་འབྲི་སློག་ལྷ་ཅི་ཐ་ན་མི་ཆེའི་ནང་དུ་གྲོང་གསེབ་གྱི་སློ་ཐེམ་ཡང་བརྒྱལ་མ་རྒྱུང་བའི་ལོ་ངོ་བཞི་བཅུ་ནས་ལྷ་བཅུའི་བར་དུ་སོན་པའི་བྱང་མེད་གྱི་རིགས་ལ་ལག་བརྒྱ་སོགས་གྱི་བྱེད་ཐབས་བརྒྱུད་ཉི་འོད་རྒྱས་པ་དང་སོའི་སྤྲོད་དབྱེད་གྱི་ཤེས་ཡོན་སྤྲད་དེ། ཉི་འོད་རྒྱས་པའི་ཆེད་ལས་པ་དང་སོའི་སྤྲོད་བཅོས་གྱི་ཆེད་ལས་པ་གྲངས་མང་ཐོན་པའི་གོ་སྐབས་བྱུང་ཡོད་ཅིང་། ཆེད་ལས་པ་དེ་ཆོས་ཨམ་རི་ཀ་དང་དགྲིལ་ཤར་ཡུལ་གྱའི་ཡུལ་ལྷང་ཆེས་མཐོའ་འཁོབ་མང་པོར་ཉི་འོད་རྒྱས་པ་དང་འབྲེལ་བའི་སློག་གི་མཐུན་རྐྱེན་བསྐྱེད་པའི་གནས་སྤངས་བྱུང་ཡོད།

བརྟེ་གནས་དེས་ལ་དུགས་ལུབ་ར་ཁུལ་དུ་ཉི་འོད་སློག་གི་མཐུན་རྐྱེན་བསྐྱེད་ཡོད་པ་དང་། སྐུ་ཞབས་རྩང་ཀར་གྱིས་ལུབ་ར་ཁུལ་གྱི་བོད་རིགས་བྱང་མེད་ཅིག་ལ་ཉི་འོད་སློག་གིས་ཁོ་པོ་ག་ཚོད་བྱུང་མིན་དྲིས་པར། བྱང་མེད་དེས་ཅུང་ཟད་བསམ་སློབ་བཏང་རྗེས། “འདི་ནི་དགུན་དུས་ངས་རང་གི་ཁྱོད་ཀྱི་འོད་འདོད་མཐོང་བ་ཐེངས་དང་པོ་དེ་ཡིན།” ཞེས་ལན་འདེབས་བྱས་ཡོད།⁴⁶ ཁུལ་དེར་གནམ་གཤེས་ཤིན་ཏུ་གྲང་ངར་ཆེ་ཞིང་སློག་གི་མཐུན་རྐྱེན་མེད་ལྟབས། ཉིན་དགུང་ཁྱོད་ཀྱི་འོད་འདོད་མི་མཐོང་ཟེར་ན་ཅུང་ཟད་ཐལ་ཆ་ཆེ་ཡང་། དགོང་ཁར་ཁྱོད་ཀྱི་འོད་འདོད་མི་མཐོང་ཟེར་ན་དངོས་ཡོད་རང་ཡིན། ཉི་འོད་སློག་གི་མཐུན་རྐྱེན་ལྡན་པ་ནས་ཁོ་ཚོས་དགོང་ཁར་དུས་སུ་ཡང་རང་གི་ཁྱོད་ཀྱི་འོད་འདོད་མཐོང་བའི་གོ་སྐབས་བྱུང་བ་ཅམ་མིན་པར་ཉི་འོད་རྒྱས་པའི་ལས་སྐྱབ་པའི་གོ་སྐབས་ཀྱང་བྱུང་ཡོད།

འབྲུང་འབྲུར་གཞིས་བྱེས་མཉམ་འཛོམས་གྱི་དུས་སྐབས་སུ་བཅོམ་བྱོལ་བོད་མི་ཚོ་བོད་དུ་བྱུར་ལོག་གི་ཚེ། གཞིས་ལུས་བོད་མི་ཚོར་འབྲེར་རྒྱའི་ལག་རྟགས་ཡག་ཤོས་ནི། སྤྱིར་དེད་དུས་གྱི་ཤེས་ཡོན་སྤྲོད་དང་སྤྲོད་དོན་བོད་གྱི་སྤྱི་ཁམས་མ་ལག་འཛོལ་གནས་ཆེད་དགོས་མཁོ་ཆེ་ཞིང་སྤྲུགས་པམ་རང་བཞིན་གྱི་ཤེས་རིག་ལག་ཤེས་གྱི་རྩལ་པ་འདི་ལྟ་བུ་འབྲེར་རྒྱ་བྱུང་ཚེ། གྲང་ངར་ཆེ་ཞིང་མཐུན་རྐྱེན་ཆེས་དབྱལ་བའི་མཐོའ་འཁོབ་གྲོང་གསེབ་གྱི་ས་ཁུལ་དུ་

⁴⁵ The Wisdom of Compassion: Stories of Remarkable Encounters and Timeless Insights His Holiness the Dalai Lama and Victor Chan. [First published in Great Britain in 2012 by Bantam Press]p233

⁴⁶ The Wisdom of Compassion: Stories of Remarkable Encounters and Timeless Insights His Holiness the Dalai Lama and Victor Chan. [First published in Great Britain in 2012 by Bantam Press]p205 སྐུ་ཞབས་རྩང་ཀར་གྱི་སློབ་དཔེ་དེབ་འདིའི་ནང་གསལ་ཞིང་། TED ཞེས་པའི་གནམ་བཤད་གྱི་ཕྱིངས་ཚར་རྩལ་བའི་ཁོང་གི་ཡིད་སེམས་འགྲུག་པའི་གནམ་བཤད་ཀྱང་འདུག་པ་དང་ཚོ་བོད་རིགས་ཚོས་བརྟེ་གནས་ལྷ་ཤིན་ཏུ་གསལ་ཚར་གྱུར་འདུག།

གནས་བཅས་པའི་རང་རེའི་ཤ་རུས་གཅིག་པའི་བོད་རིགས་སྤྱན་རློབ་ཚོས་དགའ་བསུ་བྱ་ངེས་མ་ཟད། ད་ལྟ་ཆེས་
ཉམས་ཞན་གྱི་གནས་བབ་ནང་ལ་སྤྱང་བཞིན་པའི་བོད་ཀྱི་སྤྱི་ཁམས་མ་ལག་གི་བཀོད་པས་ཀྱང་བསུ་མ་བྱེད་
ངེས། །།

<<གསལ་བཤད། ཁོར་ཡུག་དང་འབྲེལ་བའི་ཆེད་སྤྱོད་བརྒྱ་ཆ་དང་ཁག་ཕྱི་དྲིལ་ལས་ཁུངས་ནས་བཏོན་པའི་
<<བོད་མཐོ་སྒང་ཐོག་གི་གནས་གཤིས་འགྱུར་སྒོག་གི་ཤུགས་རྒྱུན།>>ཞེས་པའི་དཔེ་དེབ་ནང་ཇི་ལྟར་བཀོལ་བ་
ལྟར་བེད་སྤྱོད་བྱས་པོད།>>
